

บทที่ 4

บริบทและศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ตามอัตลักษณ์ของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาบริบทและศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์ของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ครั้งนี้ นักวิจัยได้ใช้กระบวนการ Focus group และการวิเคราะห์ SWOT เพื่อให้ทราบถึงบริบท และศักยภาพที่แท้จริงของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์ ของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ ต่อการที่จะพัฒนาสู่ความยั่งยืน เนื้อหาของการวิจัยประกอบไปด้วยรายละเอียดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกับการท่องเที่ยวกรณีศึกษากลุ่มท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ บริบทของวิสาหกิจชุมชนกับการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ และศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกับการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

4.1 วิสาหกิจชุมชนกับการท่องเที่ยว กรณีศึกษากลุ่มท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่

บริบทของวิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์ ของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ในการศึกษาครั้งนี้ มีจำนวน 6 กลุ่ม ได้แก่

4.1.1 กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านป่าตาล ตำบลสันผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

(1) สภาพพื้นที่และบริบทของกลุ่ม

กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านป่าตาล ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 หมู่บ้านป่าตาล ตำบลสันผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือติดกับ หมู่ 5 บ้านดอนปิน ตำบลแม่เหิยะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ทิศใต้ติดกับ หมู่ 5 บ้านเขือ ตำบลสันผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ทิศตะวันออกติดกับ หมู่ 3 บ้านท่าผา ตำบลสันผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ทิศตะวันตกติดกับ หมู่ 5 บ้านเหมืองกุง ตำบลหนองควาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ชุมชนบ้านป่าตาล มีลักษณะเป็นชุมชนที่มีการใช้ภูมิปัญญาในการปั้นดินเผาที่มีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ด้วยวิถีชีวิตความเป็นอยู่และความเชี่ยวชาญทางงานศิลปะและ

งานฝีมือของชุมชน ทำให้สามารถสร้างสรรค์งานศิลปะที่ทรงคุณค่าได้อย่างน่าอัศจรรย์จึงเป็นจุดดึงดูดที่ทุกคนอยากจะเข้ามาเรียนรู้ และท่องเที่ยว โดยเฉพาะงานปั้นดินเผาถือได้ว่าเป็นงานศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ และสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ผสมผสานกับวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนบ้านป่าตาล และถูกถ่ายทอดออกมาเป็นงานปั้นดินเผาในรูปแบบต่าง ๆ มากมาย

การบริหารจัดการตามโครงสร้างของกลุ่มมีฝ่ายต่าง ๆ ในการบริหารจัดการแบ่งเป็นคณะกรรมการอำนวยการ คณะกรรมการดำเนินงาน และคณะกรรมการที่ปรึกษา ซึ่งจะทำให้หมู่บ้านมีศักยภาพในการทำงานเพิ่มมากขึ้น ส่วนการรับสมาชิกสมัครด้วยความสมัครใจ และได้รับด้วยความเต็มใจ แต่สิ่งที่สำคัญของการเป็นสมาชิกกลุ่มคือ ต้องมีความสามัคคี ไม่มองประโยชน์ส่วนตน ซึ่งสมาชิกภายในกลุ่มจะมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบงานตามหน้าที่ที่ประธานและคณะกรรมการกลุ่มมอบหมายตามการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มีการประสานงานร่วมกับคณะกรรมการของกลุ่มก่อน ซึ่งคณะกรรมการจะมีอยู่ด้วยกัน 21 คน

(2) การบริหารจัดการองค์กร

กลุ่มประติมากรรมดินเผาบ้านป่าตาล ถูกตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นจุดศูนย์รวมแห่งการเรียนรู้และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีนายประสิทธิ์ วงศ์ปัญญา เป็นประธานกลุ่ม ซึ่งจะทำหน้าที่ในการบริหารงานทุกภาคส่วนและควบคุมดูแลการดำเนินงานของกลุ่ม ผสานความร่วมมือกับคณะกรรมการทั้งหมด ซึ่งมีอยู่จำนวน 21 คนด้วยกัน ได้แก่คณะกรรมการอำนวยการ จะทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม เป็นบุคลากรจากทางเทศบาลตำบลสันผักหวาน และกลุ่มประติมากรรมดินเผาบ้านป่าตาล จำนวน 6 คน คณะกรรมการดำเนินงานทำหน้าที่เป็นแกนหลัก ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของกลุ่มซึ่งมีอยู่ด้วยกันทั้งหมด 6 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายฝึกอบรม ฝ่ายการผลิต ฝ่ายการตลาด และฝ่ายประชาสัมพันธ์ ซึ่งทั้งหมดนี้มีสมาชิกของกลุ่มประติมากรรมดินเผาป่าตาล รวมกับบุคลากรของเทศบาลตำบลสันผักหวาน จำนวน 11 คน และคณะกรรมการที่ปรึกษา จะคอยให้คำแนะนำปรึกษาและนำแนวทางในการดำเนินงานของกลุ่มประติมากรรมดินเผาไปปรับและแก้ไขต่อไป

รูปแบบการดำเนินงานของกลุ่มประติมากรรมดินเผาบ้านป่าตาลจะมีการจัดการเป็นระบบ เพื่อที่จะให้ง่ายต่อการทำงานในแต่ละกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เมื่อมีหน่วยงานหรือสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ติดต่อมาที่กลุ่ม เพื่อต้องการเข้ามาเรียนรู้ปั้นหรือเยี่ยมชมงานภายในชุมชน ทางกลุ่มก็จะมีการประชุมงานขึ้น เพื่อวางแผนและกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิก และให้ค่าตอบแทนแก่สมาชิกที่เป็นวิทยากร 500 บาทต่อวัน และกำหนดค่าใช้จ่ายแก่ผู้มาเรียนคนละ 30-40 บาท ซึ่งทางกลุ่มประติมากรรมดินเผาป่าตาลก็จะเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมถึงมีการบริการเผาตุ้กตาให้กับลูกค้าด้วย

กลุ่มประติมากรรมดินเผาบ้านป่าตาลเกิดจากการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนเองปัจจุบันมีอยู่ทั้งหมด 50 ครัวเรือน ประมาณ 70 กว่าคน การรับสมาชิกเพิ่มไม่ได้มีกฎเกณฑ์ในการรับแต่อย่างใดซึ่งสามารถเข้าร่วมงานได้ เพราะได้ร่วมกันอยู่แล้วและจะได้ช่วยกันบริหารงานของกลุ่มประติมากรรมดินเผา ทั้งนี้อุดมการณ์ของกลุ่มก็มีเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาของชุมชนที่จะให้ลูกหลานได้สืบทอดกันต่อไปจากรุ่นสู่รุ่น

คณะกรรมการของกลุ่มประติมากรรมดินเผาบ้านป่าตาลจะคัดเลือกกันในที่ประชุมโดยใช้การโหวตของสมาชิกกลุ่ม ส่วนการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการก็ไม่มีวาระซึ่งสามารถดำรงตำแหน่งนี้ได้ตลอดราบเท่าที่ตนเองจะหมดความสามารถหรือมีความบกพร่องตามภาวะวิสัย มีสมาชิกดังนี้

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน้าที่
1	นายชนพล สายธรรม	ประธาน	ควบคุมดูแลงานกลุ่มฯ
2	นายประสิทธิ์ วงศ์ปัญญา	สมาชิก	ควบคุมดูแลงานกลุ่มฯ
3	นายสมบัติ เตปิน	สมาชิก	การเงินของกลุ่มฯ
4	นางอุทิศ สายธรรม	สมาชิก	ดำเนินงานทั่วไป
5	นางสาวนิตยา ฤกษ์งาม	สมาชิก	จัดบันทึกรายการต่างๆ
6	นางสาวศิระพร สุวรรณ	สมาชิก	ดำเนินงานทั่วไป
7	นายถวัลย์ นัวขาว	สมาชิก	ดำเนินงานทั่วไป
8	นางจันทร์เที่ยง โป่งสี	สมาชิก	ดำเนินงานทั่วไป
9	นางฉวีล ปะมาณะ	สมาชิก	ดำเนินงานทั่วไป
10	นางอำพร สมาน	สมาชิก	ดำเนินงานทั่วไป
11	นางพิกุล ศรีสงคราม	สมาชิก	ประชาสัมพันธ์กลุ่มฯ
12	นายพบ ก้อนสีมา	สมาชิก	ดำเนินงานทั่วไป
13	นางคำมูล อินทะนุช	สมาชิก	ดำเนินงานทั่วไป
14	นางคำแพง สายธรรม	สมาชิก	ดำเนินงานทั่วไป
15	นางชุ่ม นานบุญสม	สมาชิก	ดำเนินงานทั่วไป
16	นายอนุชา วงศ์มา	สมาชิก	ดำเนินงานทั่วไป
17	นายคุณากร นารินคำ	สมาชิก	ดำเนินงานทั่วไป
18	นางสาวพรรณี น้อยวันนา	สมาชิก	ดำเนินงานทั่วไป

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน้าที่
19	นางสาวธารรัตน์ แก้วพิงค์	สมาชิก	ดำเนินงานทั่วไป
20	นายณัฐพงษ์ เงินปิง	สมาชิก	ดำเนินงานทั่วไป
21	นางสาวอารีรัตน์ ไบยา	สมาชิก	ดำเนินงานทั่วไป
22	นางสาวขนิษฐา เปรมปรีสวัสดิ์	สมาชิก	ดำเนินงานทั่วไป
23	นายวันฉัตร สอนยศ	สมาชิก	ดำเนินงานทั่วไป
24	นางสาวสุรีย์พร แสนใส	สมาชิก	ดำเนินงานทั่วไป
25	นางสาวพัชรินทร์ เชื้อนแก้ว	สมาชิก	ดำเนินงานทั่วไป

(3) การบริการท่องเที่ยว

(3.1) การท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมของชุมชนบ้านป่าตาลสิ่งแรกที่สะท้อนความคิดของกลุ่มประติมากรรมการก็คือเสริมสร้างความรู้ในการประกอบอาชีพเชิงคุณธรรมให้กับชุมชน การให้ความรู้และการพัฒนาความคิดในเชิงธุรกิจที่เน้นคุณธรรม เพื่อให้เกิดการรักถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเองในภูมิปัญญาที่ชุมชนมีอยู่

(3.2) ชุมชนเชิงหัตถอุตสาหกรรมเพื่อการท่องเที่ยว

เนื่องจากประติมากรรมดินเผาของบ้านป่าตาลทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น ตุ๊กตารูปสัตว์ และตุ๊กตารูปคน ต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่เป็นการปั้นด้วยมือทั้งสิ้นและเป็นกิจการที่เกิดขึ้นในครัวเรือนทำกันอยู่ทั่วไปในท้องถิ่นชุมชน เป็นการผสมผสานภูมิปัญญาที่มีของชุมชน และแนวคิดสมัยใหม่เข้าด้วยกัน ดังนั้นจะเห็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ และจะให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมโดยการจัดกิจกรรมการปั้นดินสำหรับนักท่องเที่ยว พร้อมให้บริการหากต้องการผลงานของตน

เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้านก็สามารถเข้ามาเยี่ยมชมงานประติมากรรมดินเผาของชุมชนได้ ตลอดถึงมีกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับนักท่องเที่ยวได้ทำ อาทิ การปั้นดินโดยมีวิทยากรคอยให้คำแนะนำและฝึกสอน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น การนั่งรถรางเพื่อชมร้านค้าของแต่ละครัวเรือนรอบหมู่บ้าน มีบริการนวดแผนไทยให้กับนักท่องเที่ยว กิจกรรมการทานข้าวขันโตกแบบพื้นเมืองล้านนา การทำขนมพื้นเมือง และปิดท้ายด้วยการบายศรีสู่ขวัญให้กับนักท่องเที่ยว

งานปั้นหัตถกรรมฝีมือมีหลากหลายรูปแบบ มีรูปทรงที่สวยงาม น่าสนใจ เช่น ตุ๊กตาสัตว์ ตุ๊กตาคอนในรูปแบบต่าง ๆ ที่ได้เพิ่มในการวาดลวดลาย หรือตกแต่งด้วยสี จึงทำให้ดูมีความน่าสนใจ ตุ๊กตาทุกตัวจะมีรอยยิ้มเป็นเอกลักษณ์ เมื่อพูดถึงดินยืมแล้วจะนึกถึง ตุ๊กตาดินเผาบ้านป่าตาล ทำให้สินค้าจะมีความแตกต่างจากประติมากรรมดินเผาทั่วไป และเมื่อ ตกแต่งลวดลายก็จะมีความสวยงาม และน่าสนใจมากยิ่งขึ้น สีของผลิตภัณฑ์คือสีของดินเมื่อนำไป เผาแล้ว โดยลักษณะจะมีความสม่ำเสมอเท่ากัน ไม่ผิดเพี้ยนมากนัก นอกจากนั้นแล้วยังมีการเพิ่ม การทาสีด้วยเอกลักษณ์ต่าง ๆ ให้สวยงามมากขึ้น

4.1.2 กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนตำบลกุดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

(1) สภาพพื้นที่และบริบทของกลุ่ม

ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสลับซับซ้อน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาอยู่ใน เขตป่าสงวนและอุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดัง มีแม่น้ำสำคัญที่ไหลผ่านได้แก่ แม่น้ำเตยซึ่งมีต้นน้ำ อยู่ในเขตอำเภอเวียงแหงไหลผ่านอำเภอเชียงดาวและอำเภอแม่แตง โดยไหลผ่านเขตตำบลกุดช้าง รวมระยะทางประมาณ 45 กิโลเมตร ก่อนลงสู่ลำน้ำปิงบริเวณบ้านป่าจี่ ตำบลสันมหาพน

หมู่บ้านกุดช้างเป็นหมู่บ้านที่มีต้นทุนทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และ ความสวยงาม จึงได้มีกษัตริย์ในชุมชนรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวในชุมชนขึ้น เพื่อเปิดการบริการ ด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ การขี่ช้าง การล่องแพ การนวดแผนไทย โฮมสเตย์ โดยมีแหล่งท่องเที่ยว ที่สำคัญ ดังนี้

(1.1) แหล่งธรรมชาติที่สวยงาม

1) แก่งกุด เป็นสถานที่เล่นน้ำในหมู่บ้านมีเกาะแก่งมากมาย อยู่ บริเวณริมน้ำเตย ช่วงสงกรานต์จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเล่นน้ำเพื่อคลายความร้อนเป็นจำนวนมาก มีจำนวนคนมาเที่ยวมากกว่า 1,000 คนต่อวัน (ช่วงสงกรานต์) และในช่วงที่ไม่ใช่เทศกาลได้มีการ ล่องแพยางโดยนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่ชอบความท้าทายตื่นเต้นเป็นจำนวนมาก

2) น้ำตกตาดหมอก น้ำตกห้วยสถาน เป็นน้ำตกที่อยู่ในหมู่บ้าน เมืองกุด อยู่ในป่า ซึ่งเป็นเส้นทางเดินป่าของบริษัททัวร์ต่าง ๆ ที่มีการเดินป่า โดยจะเดินทางไปพัก ที่บ้านห้วยก๊วยกับนอนหนึ่งคืน จากนั้นเดินกลับมาเจอน้ำตก 2 แห่ง ซึ่งมีความสวยงามมาก

3) จุดชมวิวดอยกิ่วลม ตั้งอยู่ที่ตำบลกุดช้าง อำเภอแม่แตง อยู่ บริเวณที่ทำการอุทยาน เป็นจุดชมวิวที่สวยงามและมีชื่อเสียงมาก มองเห็นดอยเชียงดาว ดอยชม พระอาทิตย์ขึ้นและชมทะเลหมอกในช่วงเช้าตรู่ได้ และในช่วงปลายฤดูหนาวดอกไม้กำลังบาน สวยงามมาก หมอกที่เกิดขึ้นคือ หมอกที่เกิดขึ้นในหุบเขา (Radiation Fog) เนื่องจากเวลากลางคืน ในหุบเขาอุณหภูมิจะลดต่ำลง ทำให้เกิดการกลั่นตัวเป็นละอองน้ำ และปรากฏเป็นทะเลหมอกใน

เวลาเช้าหรือหลังฝนตกและใกล้ ๆ กับที่ทำการ จะมีเส้นทางศึกษาธรรมชาติเอื้องเงิน มีระยะทาง 1,470 เมตร ความลาดชันปานกลาง ใช้เวลาในการเดินประมาณ 1 ชั่วโมง

4) ฝาลาด หินดอกบัวกีด เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เพราะมีความสวยงามและแปลกตา โดยฝาลาดจะทอดยาวลงมาซึ่งมีความสวยงามมาก มีดอกบัว หิน ซึ่งเกิดจากการกัดเซาะของน้ำที่ตกลงใส่ก้อนหินใหญ่ทำให้เกิดเป็นรูปร่างคล้ายดอกบัว กีด สถานที่ซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อกันว่า ถ้าเกิดสิ่งใดเข้าไปที่นั่นจะไม่ได้กลับออกมา เคยมีฝูงช้างเข้าไปในนั้นแล้วหายไปหมด หายังไงก็หาไม่เจอ คิดเกิดความสงสัยกันว่า หายไปไหน และสถานที่แห่งนี้เป็นสถานที่ที่มีลักษณะของภูมิประเทศแปลก คือ มีภูเขาสองภูเขากั้นทางน้ำ และน้ำได้ลอดผ่านออกไปอีกฟากของภูเขา ซึ่งน่าฉงนมากกว่าน้ำผ่านไปได้อย่างไร เหมือนกับว่ามีอุโมงค์ลอดผ่านภูเขาไป ในถุณน้ำหลาดจะมีท่อนซุงลอดผ่านไปนั้นแต่ไม่ไหลออกมาอีกฟากของภูเขาเลยเกิดข้อสงสัยขึ้นอีกอย่างหนึ่งด้วย จึงตั้งชื่อสถานที่นี้ว่า กีด จากนั้นก็เขียนมาเป็น กีด ที่ใช้อยู่

5) อุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดัง ตั้งอยู่บนเทือกเขาถนนธงชัย มีพื้นที่ครอบคลุมอยู่ในท้องที่อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน รวมเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 179.5 ตารางกิโลเมตร หรือ 112,187.5 ไร่ ลักษณะภูมิประเทศเป็นเทือกเขาและภูเขาสูงสลับซับซ้อน ภูเขาที่สูงที่สุด คือ ดอยช้าง เป็นป่าต้นน้ำลำธาร มีลำห้วยน้อยใหญ่มากมาย อุณหภูมิอากาศเย็น ลมแรงมีฝนตกชุกในเดือน พฤษภาคม-ตุลาคม อุณหภูมิอากาศเย็นสบาย อุณหภูมิสูงสุดประมาณ 34 องศาเซลเซียส สถานที่ที่มีผู้นิยมมาท่องเที่ยว จุดชมวิวดอยกิ่วลม

(1.2) ภูมิปัญญาชาวบ้าน

1) หมู่บ้านสมุนไพรทุ่งละคร และโฮมสเตย์นวดบำบัดโรค เมื่อก่อนเป็นหมู่บ้านที่มีปัญหาเรื่องขยะมากเพราะไม่มีสถานที่กำจัดขยะทำให้บริเวณหมู่บ้านมีความสกปรกไม่น่าดู ชาวบ้านได้มาปรึกษากับองค์การบริหารส่วนตำบลกีดช้าง ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลกีดช้าง จึงผลักดันให้หมู่บ้านนี้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว โดยพื้นฐานหมู่บ้านนี้มีฝีมือในการนวดบำบัดโรค จึงเสนอให้ชาวบ้านทำโฮมสเตย์ขึ้น และส่งเสริมการปลูกสมุนไพรต่าง ๆ ทั่วหมู่บ้าน และมีการบริหารจัดการขยะ ทำให้หมู่บ้านนี้มีทัศนียภาพในหมู่บ้านสวยงามมากขึ้น เป็นระเบียบ และตอนนี้หมู่บ้านนี้มีความสะอาดมากที่สุดในตำบลกีดช้าง ซึ่งผู้ที่มานวดบำบัดโรคได้ความผ่อนคลาย ทำให้นักท่องเที่ยวตั้งใจและกลับมาเที่ยวอีก

2) วิถีชีวิตเผ่าลีซอบ้านห้วยน้ำดัง บ้านห้วยน้ำดังเป็นหมู่บ้านที่อยู่ภายในอุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดังเป็นชาวเขาเผ่าลีซอ การท่องเที่ยวในหมู่บ้านนี้จึงเน้นที่การเยี่ยมชมวิถีชีวิตของชาวเขาเผ่าลีซอ ซึ่งยังคงอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมไว้อย่างดีเยี่ยม ไม่ว่าจะเป็น

เรื่อง การแต่งกายของชนเผ่า พิธีกรรมทางศาสนา รวมถึงงานประเพณีและเทศกาลต่าง ๆ จะมีให้เห็นตลอดทั้งปี การเยี่ยมชมนั้นต้องผ่านอุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดังเข้าไปถึงจะถึงหมู่บ้านซึ่งจะได้รับชมความสวยงามของอุทยานแห่งชาติด้วย

3) โฮมสเตย์บ้านเมืองกีด เกิดจากการรวมตัวของชาวบ้านก่อตั้งขึ้นเพื่อเป็นอาชีพเสริมเพื่อให้เกิดรายได้แก่คนในชุมชน มีจำนวนบ้านโฮมสเตย์ทั้งหมด 26 หลัง มีกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ เดินป่า ล่องแพ เยี่ยมชมหมู่บ้าน เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน ได้แก่ การทำสวนลิ้นจี่ สวนเงาะ นอกจากนี้ผู้ที่ได้มาพักจะได้รับการบริการต่าง ๆ คือ นวดแผนโบราณ ชมการฟ้อนรำของเยาวชน ทำบายศรีสู่ขวัญจากกลุ่มผู้สูงอายุ ฝึกปฏิบัติทำสมาธิที่วัดบ้านเมืองกีด ทำกิจกรรมร่วมกับเด็กนักเรียน โรงเรียนบ้านเมืองกีด และอื่น ๆ อีกมากมาย

4) การจักสานไม้ไผ่และหวาย เยี่ยมชมวิถีชีวิตชนเผ่ามูเซอ บ้านทุ่งยั้งเป็นอีกป้อมหนึ่งที่อยู่ในหมู่ที่ 3 ชาวบ้านที่อยู่ในหมู่บ้านนี้หลังจากเกี่ยวเกี่ยวผลผลิตข้าวแล้วจะทำการจักสานไม้ไผ่และหวายเพื่อเป็นอาชีพเสริม โดยในพื้นที่มีปริมาณไผ่เป็นจำนวนมาก จึงนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์โดยทุกคนในครอบครัวจะช่วยกันสานไม้ไผ่ให้เป็นสิ่งของที่ใช้ในวิถีประจำวันของคนทั่วไป แล้วนำไปจำหน่ายในที่อื่น ๆ เนื่องจากมีสินค้าออกจำหน่ายเป็นจำนวนมาก ทำให้สินค้าไม่มีที่จำหน่าย ทางองค์การบริหารส่วนตำบลจึงผลักดันให้เป็นสินค้า OTOP ประจำตำบลทำให้มีตลาดเพิ่มมากขึ้น การท่องเที่ยวในหมู่บ้านนี้จึงเน้นเรื่องวัฒนธรรมชนเผ่ามูเซอและการจักสานไม้ไผ่และหวายของชนเผ่าไปด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่งของตำบลกีดช้าง

5) การนวดแผนไทย ได้รับการสืบทอดกันมานาน ซึ่งถือเป็นศาสตร์และศิลป์ ช่วยในเรื่องสุขภาพของคนไทย แม้ว่าความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอันทันสมัยของการแพทย์แผนปัจจุบัน จะมีบทบาทสำคัญในการดูแลสุขภาพของคนทั่วโลก แต่หลายคนยังแสวงหาทางเลือกอื่น ในการดูแลสุขภาพของตนเอง ด้วยเหตุผลแตกต่างกัน การแพทย์แผนไทย เป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับการดูแลสุขภาพและได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อย ๆ

6) วิถีชีวิตชุมชนเผ่าม้ง บ้านผาปู่จอมเป็นหมู่บ้านที่มีการปลูกกะหล่ำปลีเป็นจำนวนมาก เพื่อส่งขายในตลาดเชียงใหม่และจังหวัดอื่น ซึ่งในฤดูที่ปลูกกะหล่ำปลีพื้นที่ภายในหมู่บ้านทั้งหมดที่เคยว่างเปล่าจะกลายเป็นแปลงเกษตรทั้งหมด ซึ่งจะมีความสวยงามมาก เพราะสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงมีความลาดชัน ชับซ้อน ทำให้ดูสวยงาม แต่เมื่อมีการเพาะปลูกกะหล่ำปลีก็จะมีการใช้สารเคมีเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นผลเสียของการทำการเกษตร ทำให้ไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมแปลงกะหล่ำ ต่อมาทางองค์การบริหารส่วนตำบลกีดช้างร่วมกับสำนักงานเกษตรอำเภอแม่แตง วางแผนเพื่อลดปริมาณสารเคมีลง เพื่อให้เป็นแปลงที่

ปลอดภัยจากสารพิษโดยการทำแปลงตามมาตรฐาน GAP ซึ่งตอนนี้ได้วางแผนไปแล้ว หากได้รับมาตรฐานแล้วจะผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ผลิตพืชปลอดภัยได้มาตรฐานต่อไป

(1.3) แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ ศาสนสถานที่สำคัญ

เมืองกีด เป็นชุมชนโบราณเข้าใจว่าน่าจะสร้างโดยเจ้าเมืองเชื้อสายลัวะหรือละว้า ในช่วงสมัยเดียวกับเมืองเชียงใหม่ เมืองพริ้ว เมืองแหง คือประมาณ 600-700 ปี วัดเมืองกีดได้ถูกสร้างขึ้นโดยเจ้าเมืองสมัยนั้น เพื่อเป็นการดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา แต่จะสร้างขึ้นปีใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด ในคราวที่ทำการบูรณะวิหารหลังเก่า (พ.ศ. 2532) มีจารึกว่าสร้างในปี พ.ศ. 2282 โดยได้จารึกไว้ในไม้กระดานเป็นอักษรขอม แต่ปัจจุบันได้สูญหายไปแล้ว

(2) การบริหารจัดการองค์กร

การก่อตั้งคณะกรรมการ ได้มาจากการลงคะแนนเสียงในกลุ่มสมาชิกเอง เลือกตามความเหมาะสม โดยการเสนอชื่อมาก่อน แล้วค่อยมาโหวตคะแนนเสียงภายหลัง คล้ายกับการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎร

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง
1	นางเนตรนภา อินตะชะ	ประธานกลุ่ม
2	นายหนู่ม สมบูรณ์	รองประธานกลุ่ม
3	นางสุดา ศรีดวง	สมาชิกกลุ่ม
4	นางสายทอง สมณี	สมาชิกกลุ่ม
5	นางอุมษา บุญตัน	สมาชิกกลุ่ม
6	นางก้องคำ กอยแก้ว	สมาชิกกลุ่ม
7	นางสูงคำ เตชะ	สมาชิกกลุ่ม
8	นางจิตนา เชื้อพูน	สมาชิกกลุ่ม
9	นางพุงเรศ กอยแก้ว	สมาชิกกลุ่ม
10	นางนริศรา เชื้อหน	สมาชิกกลุ่ม
11	นางสุนิดา สานคำ	สมาชิกกลุ่ม
12	นางปิ่นตนา ดอนแก้ว	สมาชิกกลุ่ม
13	นางสา คำ กอบแก้ว	สมาชิกกลุ่ม

หน้าที่ความรับผิดชอบของกลุ่มชุมชนก๊ิดช้าง โดยมี นางเนตรนา อินตะระประธานกลุ่มชุมชนบ้านก๊ิดช้าง เป็นผู้จัดการทำหน้าที่เป็นวิทยากร ผู้ติดต่อกับลูกค้า ผู้วางโปรแกรมการท่องเที่ยวตามที่นักท่องเที่ยวต้องการ นายหนุ่ม สมบุญ เป็นผู้ช่วยจัดทำบัญชีช่วยงานทั่วไป รวมถึงดูแลนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักที่ก๊ิดช้าง ส่วนสมาชิกที่เหลือก็จะเข้ามามีส่วนร่วมในส่วนของกิจกรรมต่าง ๆ เช่น นวด และ โสมสเดย์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยวบ้างเป็นบางครั้ง

(3) การบริการท่องเที่ยว

ลักษณะการท่องเที่ยวของชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

(3.1) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัยและกีฬา

1) ปางช้างแม่ตะมาน พื้นที่กว่า 25 ไร่ โอบล้อมด้วยธรรมชาติของทิวเขา สายน้ำ และวัฒนธรรมชาวท้องถิ่นชนบท ระยะเวลามากกว่า 10 ปี ที่ปางช้างเปิดให้บริการกับนักท่องเที่ยวได้มาเที่ยวชมและทำกิจกรรมร่วมกับช้างไทยใจดี เพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เข้ามาชมการแสดงช้าง นั้งช้าง และสัมผัสวิถีชีวิตของชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ ล่องแพไม้ไผ่ในลำน้ำแม่แดง และเดินป่าระยะสั้น

2) ปางช้างแม่แดง เส้นทางเดิน เดินจากปางช้างลำน้ำแดงเดินเลียบลำน้ำไปด้านเหนือแล้วข้ามลำน้ำเดินไปในพื้นที่ของกรมชลประทานระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร ที่ตั้ง อยู่ในพื้นที่ หมู่ที่ 2 บ้านแม่ตะมาน ตำบลก๊ิดช้าง อำเภอแม่แดง จังหวัดเชียงใหม่ ลักษณะเด่น ชมการแสดงของช้าง และชมธรรมชาติ

3) ปางช้างแม่แดงทัวร์ ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ โดยมีกิจกรรมการนั่งช้าง (Elephant Riding) ประมาณ 1 ชั่วโมง ชมธรรมชาติเลียบริมฝั่งแม่น้ำแม่แดง บริเวณใกล้กับแก้มปี่ของปางช้างแม่แดงทัวร์ และกิจกรรมการนั่งเรือยางล่องแก่ง (Whitewater Rafting) โดยเริ่มต้นล่องเรือจากแก้มปี่แม่แดงทัวร์ ล่องตามลำน้ำแม่แดงระยะทางประมาณ 7 กิโลเมตร ซึ่งจะล่องเรือผ่านแก่งหินที่มีระดับความยากของแก่งอยู่ระหว่างระดับ 4-6 (Class of Rapid 4-6) ให้ความรู้ลึกอันแสนสนุก ตื่นเต้น เร้าใจ และยังมีกิจกรรมล่องแพไม้ไผ่ (Bamboo Rafting) สำหรับนักท่องเที่ยวที่อยากสัมผัสกับบรรยากาศการนั่งแพไม้ไผ่แบบดั้งเดิม ชมธรรมชาติสองฟากฝั่งแม่น้ำแม่แดงที่ให้ความรู้ลึกสบายและผ่อนคลาย

ปางช้างแม่แดงทัวร์ยังให้บริการที่พักแก่นักท่องเที่ยว โดยเป็นแบบกระท่อมไม้ไผ่อย่างบ้านของชาวเขา ซึ่งแม้ไม่มีเครื่องอำนวยความสะดวกอย่างสมัยใหม่ แต่ก็ให้ความรู้ลึกว่าได้สัมผัสกับวิถีชีวิตอย่างของชาวเขาดั้งเดิม

นอกจากนี้นักท่องเที่ยวสามารถตั้งเต็นท์นอนที่บริเวณลานกว้างของ
แคมป์ช้างแม่แตงทัวร์ได้อีกด้วย เป็นอีกหนึ่งทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการดื่มด่ำกับ
ธรรมชาติ สัมผัสวิถีชีวิตแบบแคมป์ อัตราค่าบริการ (Price)

(3.2) เชิงวัฒนธรรม

1) วิถีชีวิต 5 ชนเผ่า คือ เผ่าละหู่ เผ่ามูเซอ เผ่าม้ง เผ่าลีซอและ
เผ่ากระเหรี่ยง

- 2) วัดเมืองกีด
- 3) วัดแม่ตะมาน
- 4) วัดต้นขาม
- 5) วัดธรรมชัยาราม (ทุ่งละคร)
- 6) พระธาตุเก่านัก
- 7) พระธาตุม่อนจอมธรรม
- 8) อุทยานพระนเรศวร (บ้านเมืองกีด)
- 9) รอยพระหัตถ์

(3.3) เชิงเกษตร

- 1) บ้านผาป๋อจอม
- 2) บ้านห้วยน้ำคัง
- 3) บ้านสบถ้าย
- 4) บ้านเมืองกีด

(3.4) เชิงนิเวศน์และการอนุรักษ์

- 1) น้ำตกตาดหมอก
- 2) น้ำตกห้วยสถาน
- 3) น้ำตกแม่แจ่ม
- 4) แก่งกีด แก่งป่าป้าง ผาลาด
- 5) ผาผึ้ง ผาสูง ผาควบ ดอกบัวหิน

6) แหล่งอนุรักษ์พันธุ์ปลาน้ำจืด บ้านป่าข้าวหลาม บ้านป่าข้าวหลาม

เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าลีซอ เป็นหมู่บ้านที่มีการท่องเที่ยวไม่แพ้เป็นจำนวนมาก ซึ่งภายในหมู่บ้านจะ
มีการอนุรักษ์พันธุ์ปลาน้ำจืด มีจำนวนปลาที่มีขนาดใหญ่มากกว่า 10 กิโลกรัม อยู่มากกว่า
1,000 ตัว นักท่องเที่ยวสามารถให้อาหารปลาได้ทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นปลากุ้ง หรือขนมปัง อาหารปลา

อื่น ๆ และสามารถลงเล่นน้ำกับปลาได้ ซึ่งมีความแปลกใหม่ของการท่องเที่ยว แต่การเดินทางอาจจะลำบากเพราะเป็นถนนลูกรังสลับกับถนนคอนกรีต

7) โรงเรียนฝึกควาญช้างบ้านช้างไทยแม่แตง เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่แปลกใหม่และไม่เหมือนใคร สามารถได้สัมผัสกับกลิ่นไอของธรรมชาติที่ท่านไม่เคยได้สัมผัสจากที่ไหนมาก่อนท่านจะได้เรียนรู้การเลี้ยงช้างจากเจ้าของช้างจริง ๆ ท่านจะได้พบกับความตื่นเต้น สนุกสนานทำท่ายท่าน จะสัมผัสกับชีวิตของควาญช้างและช้าง ตลอดเวลาที่ท่านฝึกเป็นควาญช้าง ท่านจะได้ช้าง 1 เชือกเพื่อดูอย่างใกล้ชิดเหมือนท่านเป็นเจ้าของช้างเอง

8) ปางช้างบุคคแคมป์ Elephant Life Experient

9) ศูนย์อภิบาลช้าง Elephant Nature Park

(3.5) เชียงสุภภาพ

1) หมู่บ้านสมุนไพรทุ่งละคร

2) นวดแผนไทยบ้านเมืองก๊ิด

3) นวดแผนไทยบ้านแม่ตะมาน

(3.6) บ้านพักโฮมสเตย์

กิจกรรมโฮมสเตย์เป็นความเชื่อตั้งแต่โบราณ ว่าผู้ที่ได้มีโอกาสปล่อยไก่ปล่อยแล้วก็เปรียบเหมือนได้ปล่อยสิ่งไม่ดีที่อยู่กับตัวเรา อธิษฐานกับไก่ให้ลอยไปที่อื่นอีกหนึ่งรอบอุ้งของโฮมสเตย์บ้านเมืองก๊ิด เข้าบ้านและผู้มาเยือนร่วมรับประทานอาหารแบบขันโตก ทั้งนี้ กิจกรรมที่จะได้อิ่มบุญ ร่วมบริจาคลังของเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้กับเด็กที่ยากจนบนหมู่บ้าน ห้วยกุ่มกุ่ม และหลังจากพักผ่อนท่องเที่ยวในหมู่บ้านโฮมสเตย์แล้ว ก่อนกลับก็จะผูกข้อไม้ขอมมือรับพรดี ๆ ก่อนเดินทางกลับ

4.1.3 กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านหัวทุ่ง ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

(1) สภาพพื้นที่และบริบทของกลุ่ม

ชุมชนบ้านหัวทุ่งตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 14 ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนซึ่งอยู่เชิงเขาของดอยหลวงเชียงดาวห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ 85 กิโลเมตร ใกล้กับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยหลวงเชียงดาว ด้านหลังของหมู่บ้านสามารถมองเห็นวิวทิวทัศน์อันสวยงามของดอยหลวงเชียงดาว

บ้านหัวทุ่ง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 14 ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ พิกัด UTM 495861, 2146360 มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ข้างเคียงดังนี้

ทิศเหนือ มีอาณาเขตติดกับ บ้านสหกรณ์หมู่ที่ 8

ทิศใต้ มีอาณาเขตติดกับ บ้านทุ่งละคร

ทิศใต้ตะวันออก มีอาณาเขตติดกับ หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 32

ทิศตะวันตก มีอาณาเขตติดกับ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว

เดิมบ้านหัวทุ่งขึ้นอยู่กับบ้านทุ่งละครหมู่ที่ 1 ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ต่อมาสภาพชุมชนเริ่มมีการขยายตัวหนาแน่นขึ้น จึงมีการเรียกร้องขอแยกหมู่บ้านจากบ้านทุ่งละคร หมู่ที่ 1 เป็นบ้านหัวทุ่งในปัจจุบัน หมู่ที่ 14 ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ประกาศอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2540 พื้นที่บริเวณชายขอบของผืนป่าขนาดใหญ่ประกอบด้วยคอกยหลวงเชียงดาว มีชุมชนเรียงรายอยู่โดยรอบส่วนใหญ่เป็นชุมชนพื้นราบที่เข้าไปจัดจองบุกเบิกพื้นที่ทำกิน ที่อยู่อาศัยจนกระทั่งก่อตั้งขึ้นเป็นชุมชนเล็กๆ เรียกว่าบ้านเหนือหรือบ้านหัวทุ่ง อาศัยอยู่ในเขตต้นน้ำแม่ปิง ทางฝั่งตะวันตก อยู่ระหว่างแนวต่อเขตป่า ในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าคอกยหลวงเชียงดาว ซึ่งเป็นเขตต้นน้ำของชุมชนห้วยแม่ลูและห้วยละครที่ไหลลงสู่ลำน้ำแม่ปิง

การนำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ของชุมชน ที่พื้นที่พื้นที่กว่า 8000 ไร่ มาสร้างประโยชน์หรือสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน ซึ่งมีประธานกลุ่มการท่องเที่ยว คือ นายสุขเกษม สิงห์คำ มีแนวคิดที่จะจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์รับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ และให้นักท่องเที่ยวทำกิจกรรมร่วมกันกันในชุมชน และผู้นำชุมชนจะเป็นผู้พานักท่องเที่ยวไปศึกษาและเก็บชมป่าชุมชนของหมู่บ้านและนำคอกภายในหมู่บ้าน ได้เรียนรู้วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชน

ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ ดังนี้

(1.1) ป่าไม้ชุมชน (ป่าต้นน้ำ)

ป่าไม้ชุมชนของหมู่บ้านหัวทุ่งเป็นพื้นที่บางส่วนของเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า ที่มีพื้นที่ป่าโดยประมาณ 4,000 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ป่าใช้สอย ประมาณ 2,000 ไร่ และเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์อีกประมาณ 2,000 ไร่ โดยมีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 400-800 เมตร

ป่าชุมชนบ้านหัวทุ่งอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์นานาชนิดไม้อืนต้นสูงตระหง่าน พืชพันธุ์ป่าระดับต่าง ๆ ตั้งแต่พืชระดับล่างขึ้นเกลี่ยดินจนถึงพืชระดับบนที่โตสูงระฟ้า รวมทั้งพืชพันธุ์สมุนไพรอีกมากมายที่ชาวบ้านสามารถใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวัน

(1.2) น้ำออกสู่หรือน้ำออกสู่ (น้ำ)

น้ำออกสู่หรือน้ำออกสู่ ซึ่งถือว่ามันเป็นเรื่องแปลกแต่ว่าตาม เมื่อ ๆ ก็มีน้ำใสไหลทะลักออกจากบริเวณชอกรู โตรกผา ของดินคอยนาง อันถือว่าเป็นคอยคู่กับคอย หลวงเชียงดาว ที่ว่าแปลก ก็คือ ลักษณะของคอยหลวงเชียงดาวนั้นมันเป็นเทือกเขาหินปูน ซึ่งถ้า พุดในเชิงวิชาการ เขาหินปูนจะเก็บน้ำไม่ได้ แต่ทำไมถึงมีน้ำออกสู่ให้ชาวบ้านได้ใช้กันทุกวัน ชาวบ้านที่นี้มีความเชื่อกันว่า ที่น้ำออกสู่แบบนี้ เพราะว่ากันว่า ผีปันกิน คือ ผีเจ้าป่าเจ้าเขาได้แบ่งให้ กิน พื้นที่คอยหลวงกับคอยนาง นั้นถือว่าเป็นตัวรองรับน้ำ ชับน้ำแล้วก็แบ่งสรรปันส่วนกันมาให้ ทั้ง 5 ลุ่มน้ำ 5 สายน้ำ คือ แม่กิด แม่ลูแม่ก๊ะ แม่ะ แม่เมะ ถ้าห้วยสายนี้ล้นไหลมาจากคอยหลวง เชียงดาว ทั้งหมด ซึ่งน้ำออกสู่ หรือน้ำออกสู่เป็นสถานที่ที่สวยงาม ร่มรื่น สงบ นักท่องเที่ยว สามารถลงเล่นน้ำได้ จึงเป็นสถานที่ที่เป็นจุดเด่นอีกจุดหนึ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ

(1.3) ป่าไฟเศรษฐกิจ

พื้นที่การปลูกไฟเศรษฐกิจจากเดิมเป็นพื้นที่ของหน่วยพัฒนา การเคลื่อนที่ 32 อำเภอเชียงดาว ปัจจุบันได้ยกพื้นที่บางส่วนให้หมู่บ้านหัวทุ่ง เนื่องจากชาวบ้าน ส่วนใหญ่ แต่ละครอบครัวมีอาชีพทำถักรวมจักสาน ซึ่งก็ต้องมีการตัดไม้กันทุกวัน ๆ แล้วถ้า ชาวบ้านตัดไฟ โดยไม่มีการปลูกไฟเสริมและอาจจะหมด ไปในที่สุด ทางพ่อหลวงดับ จึงได้ตั้ง โครงการนี้ขึ้นมา โดยขอที่ดินจากหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 32 เพื่อปลูกไฟ ในเนื้อที่ประมาณ 42 ไร่ ซึ่งทำให้ตอนนี้ชาวบ้านหัวทุ่งได้รับประโยชน์ ชาวบ้านก็ไปตัดไม้ไฟที่ปลูกไว้ เพื่อเอาไป สานตระกร้าหรือเบ่ง สร้างรายได้ให้กับครอบครัว โดยที่ไม่ต้องไปตัดไม้ในป่าชุมชน

(1.4) ภูมิปัญญาชาวบ้าน

- 1) หัตถกรรมจักสาน (กล้วย = ตะกร้าฟ่งใส่พืชผลเกษตร)
- 2) ถ่ายทอดความรู้ความหลากหลายทางสมุนไพร (โดยปราชญ์ สมุนไพร)

(1.5) ประเพณีพื้นบ้าน งานบุญ งานพิธีกรรม

- 1) เลี้ยงผีขุนน้ำ หรือต้นน้ำ จัดพิธีเลี้ยงผีขุนน้ำ เป็นประจำทุกปี ในวันเพ็ญ เดือน 9 เหนือ หรือเดือนมิถุนายนนั่นเอง เป็นความเชื่อของชาวบ้านมาแต่โบราณ ว่า แม่น้ำแต่ละสายมีผีน้ำรักษาอยู่โดยสายน้ำที่ไหลลงมาเป็นเพราะว่า ผีปันน้ำ ให้และเมื่อถึง เดือน 9 ของทุกปีชาวบ้านก็นำของมาเช่น ไหว้ผีตามต้นน้ำ

- 2) เลี้ยงผีฝ่าย เป็นอีกประเพณีหนึ่งของบ้านหัวทุ่ง โดยเป็นการ เลี้ยงผีที่ฝ่ายเมื่อมีการใช้น้ำจากลำห้วยเสร็จแล้ว ชาวบ้านก็จะรวมตัวกันเลี้ยงผีที่อยู่ประจำฝ่าย เป็น ความเชื่อของคนในชุมชนมาแต่โบราณ

3) บวชป่า เป็นอนุรักษ์ป่าตามของความเชื่อของชาวบ้านว่าถ้าต้นไม้ได้มีการบวชแล้วก็จะไม่สามารถตัดได้ เพราะชาวบ้านเชื่อว่าต้นไม้ที่บวชแล้วก็เปรียบเหมือนกับบวชพระสงฆ์ เป็นกุศโลบายของคนโบราณที่จะช่วยรักษาป่าไม้และต้นไม้ใหญ่

4) กิจกรรมปลูกป่า บ้านห้วยทุ่งจัดกิจกรรมนี้ทุกปี เพราะเมื่อมีการใช้ประโยชน์จากป่าแล้ว ชาวบ้านก็จะนำต้นกล้าไม้ที่เพาะไว้มาปลูกแทนที่ป่าในส่วนที่ใช้ประโยชน์ไปแล้ว เป็นการ “คืนป่าให้ป่า” อย่างสมดุล

5) สร้างฝายแม้ว ในพื้นที่ป่าต้นน้ำ บ้านห้วยทุ่งมีกิจกรรมการสร้างฝายชะลอน้ำ ของน้ำสู่เพื่อชะลอการไหลของน้ำและเก็บน้ำไว้ใช้ทำการเกษตรในหน้าแล้ง มีการร่วมแรงร่วมใจกันของคนในชุมชนและใช้ประโยชน์ร่วมกัน และเมื่อมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวก็จะพานักท่องเที่ยวไปสร้างฝายด้วย เป็นกิจกรรมเสริมในกิจกรรมการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน

(2) การบริหารจัดการองค์กร

ชุมชนบ้านห้วยทุ่งเริ่มจากการที่คณะกรรมการได้มีความสนใจที่จะช่วยพัฒนาชุมชน ให้ความเข้มแข็ง และนำพาชุมชนไปสู่ความสำเร็จ และอีกในทางหนึ่งคือ มีความรู้สึกรักและหวงแหนสิ่งที่ชุมชนมีมานาน เช่น ป่าไม้ชุมชน น้ำออกสู่หรือน้ำออกรู ป่าไผ่เศรษฐกิจ หรือกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน มีสมาชิกกลุ่มดังนี้

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน้าที่
1	นายสุขเกษม สิงห์คำ	ประธาน	วางแผน/บริหารจัดการการท่องเที่ยว
2	นายสมพล ไชยมี	รองประธาน	
3	นางกัญญา แก้ววงศ์วาด	เลขานุการ	รวบรวมข้อมูลในที่ประชุม
4	นางจิตติวันต์ เลอมาชูเลีย	เหรัญญิก	จัดการเกี่ยวกับบัญชี รายรับ รายจ่าย
5	นายทองหล่อ บุญป้อ	ผู้ประสานงาน	ประสานงานกับประธานและสมาชิกกลุ่ม
6	นายประจักษ์ บุญเรือง	ที่ปรึกษา	ที่ปรึกษาให้กับสมาชิกกลุ่ม
7	นางจินดา มโนนันท์	กรรมการ	รับ/ส่งนักท่องเที่ยวและดูแลกิจกรรมโดยรวมของชุมชน
8	นายสมศักดิ์ แผ่นหิน	กรรมการ	
9	นางอำไพ ปิ่นกวย	กรรมการ	

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน้าที่
10	นางคำจันทร์ แก้วไหลมา	สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์	ดูแลนักท่องเที่ยวที่มาเข้าพัก เช่น ทำอาหาร
11	นางโสภา คำจุน	สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์	
12	นางยอดเรือน โพธิ์	สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์	
13	นางหล้า ศรีบุญยัง	สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์	
14	นางเพ็ญศรี แก้วยอดหล้า	สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์	
15	นายแก้ว เรือนน้อย	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น	นำพาและให้ความรู้ นักท่องเที่ยวเดินศึกษา ธรรมชาติ-ป่าไม้ชุมชน
16	นายศรีวรรณ จินารักษ์	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น	
17	นายเรือน แสนแปง	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น	
18	นายนวล สุขแดง	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น	
19	นายทองหล่อ บุญป้อ	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น	

(3) การบริการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเริ่มจากการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีมากภายในหมู่บ้าน จนเป็นจุดเริ่มต้นที่ก่อให้เกิดแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในชุมชน โดยความร่วมมือของคนในชุมชน และการเสียสละเวลาส่วนตัวของผู้นำในการริเริ่มทำโครงการ จนนำไปสู่การพัฒนาควบคู่กับการอนุรักษ์ธรรมชาติของป่าต้นน้ำ เพื่อการใช้ประโยชน์ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด และให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปอย่างยั่งยืน ทั้งนี้การท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวทุ่ง แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

(3.1) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าชุมชน

หมู่บ้านหัวทุ่งมีทรัพยากรทางธรรมชาติ ที่เป็นทุนทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ ควรแก่การพัฒนาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงเป็นการริเริ่มแนวคิดของคนในชุมชนโดยการรวมกลุ่มจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเกิดขึ้น หมู่บ้านหัวทุ่งยังได้รับรางวัลชนะเลิศให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ในปี พ.ศ. 2554

เส้นทางศึกษาธรรมชาติ-ป่าไม้ชุมชน ใช้เวลาเดินทางทั้งหมดประมาณ 1 ชั่วโมง 30 นาที มีเส้นทางเดินทั้งหมดรวมแล้ว 10 จุด ดังนี้

- 1) จุดขุนน้ำ (น้ำออกสู่) ป่าพิธีกรรม
- 2) สวนสมุนไพร
- 3) ป่า 4 ชั้น

4) ป่าสัมปทาน 60 ปี

5) ฝายแม้ว

6) บึงน้ำซับ

7) ป่าไผ่ปางกองนาง

8) ปลวกชั้นโพรง

9) ไม้ในตำนาน

10) ป่าไผ่เศรษฐกิจ

(3.2) เรียนรู้วิถีชีวิตชาวบ้าน หรือโฮมสเตย์ในหมู่บ้าน

บ้านโฮมสเตย์เป็นส่วนหนึ่งในการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตของคนในชุมชน มีกิจกรรมที่ทำร่วมกันกัน เช่น การรับประทานอาหารพื้นเมือง สานตะกร้าหรือถักบาย และความที่ชาวบ้าน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี จิตใจโอบอ้อมอารีและมีความดูแลเอาใจใส่นักท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้เป็นเสน่ห์ของชุมชนบ้านหัวทุ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวประทับใจ และนำไปบอกต่อให้แก่ักท่องเที่ยวคนอื่น ๆ ให้กลับมาเยี่ยมชมที่ชุมชนอีกครั้ง

4.1.4 กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านถ้ำ ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

(1) สภาพพื้นที่และบริบทของกลุ่ม

ชุมชนบ้านถ้ำเชียงดาว ตั้งอยู่ หมู่ที่ 5 ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ 50170 จากทางหลวงหมายเลข 107 ประมาณ 5 กิโลเมตร มีระยะทางห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ 77 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ข้างเคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ บ้านทุ่งละคร หมู่ที่ 1

ทิศใต้ ติดกับ บ้านเชียงดาว หมู่ที่ 6

ทิศตะวันออก ติดกับ บ้านโรงวัว หมู่ที่ 18

ทิศตะวันตก ติดกับ บ้านนาเลา หมู่ที่ 10

ชุมชนบ้านถ้ำเชียงดาว เป็นหมู่บ้านที่อยู่ท่ามกลางภูเขา เป็นแหล่งต้นน้ำบนดอยหลวง พื้นที่สำหรับอยู่อาศัยเป็นที่เนินเขาของภูเขาหินปูน มีภูมิอากาศมี 3 ฤดูกาล คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาวกลางคืนอากาศจะหนาวเย็น และมีจำนวนครัวเรือน 249 ครัวเรือน ชาย 315 คน หญิง 284 คน รวม 559 คน มีชนพื้นเมือง ชนเผ่า กะเหรี่ยง ลีซอ ไทยใหญ่ (ส่วนใหญ่จะไม่มีหลักฐานทางทะเบียน) ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำสวน ปลูกสมุนไพร และจักสาน ค้าขาย ข้าราชการ และรับจ้าง/บริการนำเที่ยว

ถ้าหลวงเชียงดาวเป็นโบราณสถานที่ผู้คนมากมายเลื่อมใสศรัทธา ซึ่งอาจเป็นเพราะได้รู้เรื่องราวอัศจรรย์แต่ในหนหลังที่เล่าสืบต่อกันมา คือเจ้าหลวงคำแดง เป็นบุตรชายของเจ้าผู้ครองเมืองพะเยา ได้ทิ้งบ้านเมืองเพื่อออกตามหาหญิงสาวที่แปลงร่างเป็นกวางทอง เพราะหลงรูปโฉมที่สวยงาม ซึ่งหายลับเข้าไปในถ้ำหลวงเชียงดาว เจ้าหลวงคำแดงจึงได้ตามเข้าไปในถ้ำเช่นเดียวกัน โดยไม่ได้กลับออกมาอีกเลย หากแต่ไม่จุติใหม่เป็นเทวดาผู้มีฤทธิ์อยู่ในถ้ำถ้ำ และปกปักรักษาถ้ำหลวงเชียงดาว ต่อมาชาวบ้านได้สร้างศาลถวายท่านและตั้งชื่อว่า “ศาลพ่อหลวงคำแดง” ตามตำนานกล่าวไว้ว่า ในคืนที่มีนิมิตหมายอันดีอีกทั้งบนท้องฟ้าก็ไร้เมฆ หมอก จะปรากฏลูกกลม ๆ มีแสงสว่างคล้ายพระธาตุลอยออกมาจากถ้ำหลวงเชียงดาวแล้ว เคลื่อนไปทางทิศตะวันออก เป็นเวลา 5 นาที ก็จะได้ยินเสียงดังคล้ายเสียงของปืนใหญ่พร้อมกับแสงสว่างนั้นก็หายไปด้วย ชาวบ้านมักจะเชื่อกันว่าเป็นวิญญาณของ เจ้าหลวงคำแดง ไปเยี่ยมบ้านเกิดเมืองนอนที่เมืองพะเยา

มีตำนานเรื่องเล่ากันต่อ ๆ มาอีกว่ามีถ้ำมีชื่อว่า “พรหมถ้ำ” เป็นถ้ำพิเศษด้วยฉนวนอันแก่กล้า ได้เรียกประชุมเทวดา อินทร์ พรหม ยักษ์ อสูร นาคราช เป็นต้น เพื่อมาเนรมิตสิ่งวิเศษต่าง ๆ เช่น พระพุทธรูปทองคำ ด่านโพธิ์ทองคำ ช้างวิเศษหรือ ช้างเอราวัณ ดาบวิเศษหรือ ดาบศรีกัญชัช อาหารทิพย์ ม้าวิเศษ เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ถูกเก็บไว้ที่ส่วนลึกภายในถ้ำและได้รับการดูแลรักษาเป็นอย่างดีจากเทวดาผู้มีฤทธิ์ชื่อว่า “เจ้าหลวงคำแดง” ครั้งหนึ่งมีชาวบ้าน 2 คนได้เข้าไปในถ้ำเพื่อ ค้นหาของวิเศษ และต้องการนำออกมาจากถ้ำด้วย แต่แล้วก็มึนเมาไป คือทั้ง 2 คน หาทางออกมาจากถ้ำไม่ได้ แม้ญาติพี่น้องจะเข้าไปตามหาก็ไม่พบ ภายหลังมีชาวบ้านเข้าไปพบโดยบังเอิญ ปรากฏว่าคนหนึ่งเสียชีวิตไปแล้ว ส่วนอีกคนหนึ่งยังมีชีวิตอยู่ จึงนำมารักษาตัวที่บ้าน แต่เพียงไม่ถึงอาทิตย์ก็เสียชีวิตหลังจากนั้นก็มีการเล่าของคนที่เข้าไปในถ้ำแล้วหลงทางกลับออกมาไม่ได้ จนต้องเสียชีวิตอยู่ในถ้ำ เพราะ มีจิตอูสลุคอยากได้ของวิเศษนั้นมาเป็นสมบัติส่วนตัว ดังนั้นเรื่องราวในตำนานจึงกลายเป็นความเชื่อ ความศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของถ้ำหลวงเชียงดาวตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา กลุ่มรักษาคอยหลวงก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2547 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการเคลื่อนไหวของชาวบ้านหลายหมู่บ้านต่อต้านโครงการกระเช้าไฟฟ้าขึ้นคอยหลวง ซึ่งชาวบ้านเกรงว่าจะสร้างความเสียหายต่อธรรมชาติมากเกินไปจึงจัดตั้งกลุ่มรักษาคอยหลวงขึ้น และเข้มแข็งขึ้นในปี พ.ศ.2549 จากกลุ่มชาวบ้านที่สนใจการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เกิดจากความร่วมมือจาก 3 ฝ่าย ได้แก่ ผู้นำชุมชน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงดาว โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ

1) การกระจายรายได้ให้ทั่วถึงในชุมชนทุกกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มลูกหาบ คนนำทาง กลุ่มยานพาหนะ กลุ่มสมุนไพร กลุ่มไกด์ตะเกียงหน้าถ้ำเชียงดาวและกลุ่มช่างภาพ เป็นต้น เพื่อให้มีส่วนร่วมในรายได้จากการท่องเที่ยวทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

2) อนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรทั้งในกลุ่มชาวบ้านและนักท่องเที่ยวเพื่อรักษาธรรมชาติอันงดงามบนดอยหลวงให้คงอยู่ตลอดไป

3) ส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิมให้คงอยู่และสืบทอดไปยังคนรุ่นหลังต่อไป

ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชนมีดังนี้

(1.1) แหล่งธรรมชาติที่สวยงาม

1) ถ้ำเชียงดาว

มีความงามจากการเสกสรรปั้นแต่งของธรรมชาติ ชาวให้ตื่นตาตื่นใจกับปรากฏการณ์ของหินงอกหินย้อย ที่ก่อให้เกิด รูปร่างต่าง ๆ เป็นถ้ำขนาดใหญ่ภายในมีหินงอกหินย้อยที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติที่สวยงาม บางแห่งเป็นซอกหลบเมื่อฉายไฟ จะมีประกายระยิบระยับ สามารถจินตนาการเป็นรูปต่าง ๆ ได้มากมาย เช่น หออย่างหนึ่งของถ้ำนี้อยู่ตรงที่มีน้ำใสไหลเย็นจากในถ้ำไหลออกมาที่บริเวณหน้าถ้ำ เป็นอย่างนี้ช้านานตาปีไม่มีเหือดหายและไหลมารวมกันเป็นสระน้ำมีปลาน้อยใหญ่ว่ายวนไปมา ทำให้บรรยากาศสดชื่นและยังร่มรื่นด้วยพันธุ์ไม้

2) ดอยหลวงเชียงดาว

ดอยหลวงเชียงดาว สูงจากระดับน้ำทะเล 2,225 เมตร และยังมียอดเขาอีก หลายยอดที่มีความสูงโดดเด่น สามารถชมทิวทัศน์ได้แตกต่างกันออกไป เช่น ดอยกิ่วลมสูงจากระดับน้ำทะเล 2,140 เมตร และดอยเหนือหรือดอยพีระมิดสูงจากระดับน้ำทะเล 2,175 เมตร ดอยหมอกสูงจากระดับน้ำทะเล 2,000 เมตร และดอยสามพี่น้อง สูงจากระดับน้ำทะเล 2,150 เมตร ยอดเขา ที่อนุญาตให้ขึ้นไปท่องเที่ยวทั้งหมด 2 ยอดด้วยกัน คือ ยอดดอยกิ่วลมซึ่งเหมาะกับการ ไปชมพระอาทิตย์ขึ้นและทะเลหมอกยามเช้า และยอดดอยสูงสุดของดอยหลวงเชียงดาว เหมาะสำหรับไปชมพระอาทิตย์ตก

(1.2) ภูมิปัญญาชาวบ้าน การประกอบอาชีพในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1) เครื่องมือเครื่องใช้

ชาวบ้านท้องถิ่นปลูกต้นไม้เพื่อสานก๊วย (ตะกร้า) และยังคงหาวิธีบริหารจัดการป่าไม้เพื่อใช้กันในชุมชนได้อย่างยั่งยืน ก่อเกิดเป็นความสามัคคีขึ้นในชุมชน ทำให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน อีกทั้งยังอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืนอีกด้วย

2) สมุนไพร

ด้วยความหลากหลายทางชีวภาพที่ธรรมชาติให้มา ทำให้บรรพบุรุษของชุมชนได้สั่งสมความรู้ ความเข้าใจ นำสู่การใช้ประโยชน์จากพืชพรรณธรรมชาติในการกินอยู่เพื่อดำรงชีพ และยังใช้ในการรักษาอาการป่วยไข้และอาการบาดเจ็บต่าง ๆ ดังเช่นที่บ้านลิซอร์รักษาคนที่แขนขาหักด้วยยาสมุนไพรที่ปรุงขึ้นเอง

3) อาหาร

อาหารพื้นบ้าน ปรุงจากวัตถุดิบตามธรรมชาติที่หาได้ในแต่ละฤดูกาล เช่น ถูบฝนก็นำหน่อไม้มาปรุงอาหาร ได้นานชนิด ในฤดูหนาวมีผักมาก อาหารขึ้นโตก็จะมีจ้อผักกาด น้ำพริกน้ำผักจิ้มปลาทอด เป็นต้น ในฤดูร้อนซึ่งหาผักยากสักหน่อยก็จะเน้นมาทางเนื้อ ปลา หมู ไก่ เช่น ต้มไก่บ้าน ลาบต่าง ๆ น้ำพริก เนื้อต่าง ๆ ตามชอบ

(1.3) แหล่งโบราณคดีแหล่งประวัติศาสตร์ ศาสนสถานที่สำคัญ

1) วัดถ้ำเชียงดาว

ตั้งอยู่ที่บ้านถ้ำ ถนนเชียงใหม่-ฝาง ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ มีเนื้อที่ประมาณ 90 ไร่ ภายในบริเวณวัดมีโบราณสถาน โบราณวัตถุต่าง ๆ สิ่งก่อสร้างภายในวัดได้แก่ อุโบสถ วิหาร กุฏิสงฆ์ ศาลา ศาลเจ้าหลวงคำแดง (ศาลเทพารักษ์) นอกจากนี้ยังมีถ้ำที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่ง เรียกว่า ถ้ำเชียงดาว

2) วัดถ้ำผาปล่อง

ตั้งอยู่บนยอดเขาสูงทางขึ้นโดยใช้บันได 510 ขั้นขึ้นไปจนถึงสำนักสงฆ์ เป็นสถานปฏิบัติธรรมอันเงียบสงบ บรรยากาศโดยรอบเป็นธรรมชาติ มีที่พักสำหรับอุบาสก และอุบาสิกาที่ไปปฏิบัติธรรม โดยสามารถรองรับได้ถึง 200 คนภายในถ้ำผาปล่องจะมีรูปหล่อเหมือนองค์หลวงปู่สมณะประดิษฐ์ฐาน

3) วัดถ้ำปากเปียง

อยู่ใกล้ ๆ กับวัดถ้ำผาปล่อง มีความวิเวกดีมาก ท่านที่มีปัญหาด้านแข่งขันเขาไม่ไหว จะหันไปภวนาที่วัดถ้ำปากเปียง อีกทั้งยังมีพระเถระในสายพระกรรมฐานคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือด้านการภวนาที่สวดพิเศษอีกด้วย

4) วัดถ้ำปากสูง

5) วัดหัวนา

6) วัดถ้ำเสือขาว

(1.4) งานบุญและงานพิธีกรรม

1) ประเพณีกินวอ ช่วงมกราคม ตามความเชื่อของเผ่าลีซอ เป็นการเฉลิมฉลองของชุมชนหลังจากเสร็จสิ้นการเพาะปลูก หรือวันขึ้นปีใหม่

2) พิธีดำหัวผู้ใหญ่-พระสงฆ์ ช่วงเมษายน บ่งบอกถึงความเคารพศรัทธาผู้ใหญ่-พระสงฆ์

3) ประเพณีดำหัวพระสถูปเจดีย์พระนเรศวรมหาราช ณ พระสถูปเจดีย์พระนเรศวรมหาราช หมู่ที่ 2 ตำบลเมืองงาย อำเภอเชิงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ในวันที่ 17 เมษายน ของทุกปี โดยส่วนงานราชการและหน่วยงานต่าง ๆ จะร่วมกันเดินขบวนและดำหัวพระสถูปฯ

4) บวงสรวงดวงวิญญาณสมเด็จพระนเรศวรมหาราช จัดขึ้นในวันที่ 25 เดือนเมษายน ของทุกปี ณ พระสถูปเจดีย์พระนเรศวรมหาราช ซึ่งเก็บอัฐิของสมเด็จพระนเรศวร มีการจัดพิธีบวงสรวงแบบพราหมณ์ และมีการแสดงของส่วนราชการและหน่วยงานต่าง ๆ

5) พิธีเลี้ยงผีฝ่าย (เลี้ยงผีขุนน้ำ) ช่วงเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน เป็นความเชื่อของชุมชน เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวก็จะรวมตัวกันเพื่อเลี้ยงผีขุนน้ำที่ต้นกำเนิดของน้ำ (ขุนคือ ต้นน้ำ) ประเพณีเดือนยี่เป็ง หรือประเพณีลอยกระทง ซึ่งตรงกับวันเพ็ญเดือนสิบสองของทุกปี ประชาชนเกือบทุกคนจะทำบุญตักบาตรฟังเทศน์ในตอนเช้า และเวลาากลางคืนจะมีการลอยกระทงตามแม่น้ำหรือในสระน้ำใกล้บ้านของตน และบางครั้งชาวบ้านจะรวมกลุ่มกันจัดทำเป็นกระทงใหญ่ ประดับประดาอย่างสวยงาม แห่ประกวดกันแล้วนำไปลอยตามแม่น้ำ

6) ประเพณีปรตพลี (เป๊ะตะพลี) หรือประเพณีเดือน 12 เหนือ ซึ่งตรงกับวันเพ็ญเดือน 10 ของทุกปี โดยประชาชนที่มีญาติพี่น้องของตนที่เสียชีวิตไป จะทำบุญถวายเครื่องไทยทาน และฟังเทศน์ 1 กัณฑ์ ชื่อว่า “กัณฑ์ปรตพลี” อุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติของตนด้วยความเชื่อว่าพระเจ้าจะเปิดโลกทั้งสามให้สัตว์โลกทั้งหลายได้ใช้ชีวิตของตนตามอัธยาศัย

(2) การบริหารจัดการองค์กร

กลุ่มรักษ์คอยหลวงมีโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มประกอบไปด้วย คณะกรรมการกลุ่ม ได้แก่

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
1	นายอรุณ อุลัย	ประธานกลุ่มและผู้ประสานงาน
2	นายเฉลิม อินสม	คณะกรรมการ
3	นายทวน คจันทร์	คณะกรรมการ
4	นายสองเมือง อุตทัย	คณะกรรมการ
5	นายเคน เงินตัน	คณะกรรมการ
6	นายสมศักดิ์ สุริวงศ์	คณะกรรมการ
7	นายประจักษ์ คำแดง	คณะกรรมการ
8	นายสำราญ อินสม	คณะกรรมการ

กลุ่มรักษ์คอยหลวงปัจจุบันมีสมาชิกกว่า 40 คน และได้เขาเป็นสมาชิกเครือข่ายสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีการบริหารจัดการดังนี้

(2.1) กลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย

การท่องเที่ยวของหมู่บ้านถ้ำเชียงดาว สามารถแบ่งลักษณะของนักท่องเที่ยวที่เข้ามายังหมู่บ้านถ้ำเชียงดาวออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ การเข้ามาของนักท่องเที่ยวชาวไทย การเข้ามาของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

1) การเข้ามาของนักท่องเที่ยวชาวไทย

นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงอนุรักษ์ประกอบกับหมู่บ้านถ้ำเชียงดาวมีภูมิประเทศที่อยู่ท่ามกลางภูเขาเป็นแหล่งต้นน้ำบนคอยหลวง พื้นที่สำหรับอยู่อาศัยเป็นที่เนินเขาของภูเขาหินปูนมีความเป็นธรรมชาติและได้มีการจัดให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงอนุรักษ์ จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวจนถึงปัจจุบัน กิจกรรมการท่องเที่ยวของหมู่บ้านก็มีหลากหลายทั้งการเดินป่าชื่นชมศึกษาเรียนรู้ไปกับทัศนียภาพและพืชพันธุ์ไม้ต่าง ๆ

2) การเข้ามาของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

ปัจจุบันนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เข้ามายังหมู่บ้านถ้ำเชียงดาวจะมาท่องเที่ยวก็เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงอนุรักษ์เช่นเดียวกับนักท่องเที่ยว

ชาวไทยนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจะเข้ามาทั้งเป็นหมู่คณะ โดยการจัดการของคณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชนหมู่บ้านเชียงดาว

(2.2) การกำหนดกฎระเบียบในการเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวข้อพึงปฏิบัติของนักท่องเที่ยวในการเข้าชมถ้ำเชียงดาว

1) แต่งกายให้สุภาพเรียบร้อย

2) ห้ามใช้ไฟฉาย

3) ห้ามสูบบุหรี่

4) ห้ามนำสัตว์เลี้ยงเข้าไปในถ้ำ

(2.3) ข้อพึงปฏิบัติของนักท่องเที่ยวในการเที่ยวชมถ้ำเชียงดาว

1) ห้ามทิ้งขยะตามเส้นทางและบริเวณที่พัก

2) ห้ามเดินนอกเส้นทางที่กำหนด

3) ห้ามก่อกองไฟ

4) ห้ามนำพันธุ์พืชหรือทรัพยากรและสัตว์ป่าทุกชนิด นำกลับลง

มาอย่างเด็ดขาด

5) ห้ามส่งเสียงอึกทึกครึกโครม

6) ห้ามนำพรูหรือระเบิดหรือประทัดขึ้นมา

7) ห้ามนำเครื่องดนตรีและวิทยุเข้าพื้นที่

8) ห้ามพกพาอาวุธสัตว์ทุกชนิดเข้าพื้นที่

9) ห้ามทิ้งก้อนหินซึ่งอาจก่อให้เกิดไฟป่า

(3) การบริการท่องเที่ยว

ชุมชนบ้านถ้ำเชียงดาวในปัจจุบัน มีนักท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทย และต่างชาติ เนื่องจากชุมชนบ้านถ้ำเชียงดาวมีจุดเด่นที่ทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม ซึ่งเป็นทุนทางธรรมชาติอันได้แก่ ถ้ำเชียงดาว และถ้ำเชียงดาว จึงสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทุกเพศทุกวัยเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนแห่งนี้ได้อย่างไม่ขาด โดยการท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 2 กิจกรรม คือ 1) ถ้ำเชียงดาว ซึ่งสามารถเข้าชมได้ตลอดทั้งปี ส่วน 2) การศึกษาเส้นทางธรรมชาติบนถ้ำเชียงดาว ซึ่งสามารถร่วมกิจกรรมนี้ได้เฉพาะช่วงเดือน พฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ของทุกปี รับได้ไม่เกิน 200 คนต่อวัน มีรายละเอียดดังนี้

(3.1) กิจกรรมการท่องเที่ยว

1) เที่ยวชมถ้ำเชียงดาว

ถ้ำเชียงดาว มีเส้นทางเดินชมถ้ำมีหลายทางดังต่อไปนี้

- เส้นทางแรก คือ ถ้ำพระนอน เส้นทางนี้ยาว 360 เมตร
- เส้นทางที่ 2 คือ ถ้ำแก้ว ถ้ำน้ำ ยาว 734 เมตร
- เส้นทางที่ 3 คือ ถ้ำมิด ถ้ำม้า ยาว 735 เมตร

สองเส้นทางหลังนี้ไม่มีไฟฟ้า ถ้ำต้องการเดินชมจะมีคนนำทางและตะเกียงให้ ภายในแต่ละถ้ำ ต่างมีความงามจากการเสกสรรปั้น แต่งของธรรมชาติ ชวนให้ตื่นตาตื่นใจกับปรากฏการณ์ของหินงอกหินย้อยที่ก่อให้เกิดรูปร่างต่าง ๆ มีชื่อเรียกตามลักษณะรูปร่าง เช่น หินโคมไฟ เทวดา หินดอกบัวบาน หินมือยักษ์ หินดอกบัวพันชั้น โดยเฉพาะภายในถ้ำแก้ว เมื่อยามกระทบแสงสว่างนั้นดูงดงาม ตระการตา เพราะจะเห็นเป็นแสงระยิบระยับ คล้ายประกายของเพชรเลยทีเดียว

2) เส้นทางศึกษาธรรมชาติบนดอยหลวงเชียงดาว

ดอยหลวงเชียงดาว มีลักษณะเป็นเทือกเขา ซึ่งเทือกเขาเหล่านี้ประกอบไปด้วยยอดเขาสูงหลายยอด ยอดเขาที่สูงที่สุดเรียกว่าดอยหลวงเชียงดาว มีความสูงเป็นอันดับ 3 ของประเทศ และยังเป็นเทือกเขาหินปูนที่มีความสูงมากที่สุดในไทย ดอยหลวงเชียงดาว ที่กัก ทั้งนั้นบนยอดดอยหลวงเชียงดาว มีเพียงแห่งเดียวที่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวขึ้น คือ บริเวณอ่างสรง และดอยกิ่วลมซึ่งเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวนิยมตั้งแคมป์ แต่ถ้ำดินไม่ถล่มยังมีจุดค้างแรมอีกแห่งหนึ่งคือบริเวณคางท้อ อยู่เลยจากหน่วยเด่นหญ้าขัดไม่ไกลนักเส้นทางขึ้นดอยหลวงเชียงดาวมี 3 เส้นทางคือ

2.1) เส้นทางบ้านถ้ำ เป็นเส้นทางชัน โหดที่สุด ไม่เหมาะแก่การขึ้น ส่วนใหญ่จะใช้เส้นทางนี้ในการลง

2.2) เส้นทางเด่นหญ้าขัด ต.แม่นะ อ.เชียงดาว เดินสบายที่สุด แต่ต้องเช่ารถขึ้นไปส่งก่อนข้างไกล (ค่ารถที่จะไปส่งตรงทางขึ้นดอยที่เด่นหญ้าขัด 1,000 บาท) เป็นเส้นทางที่นิยมใช้มากที่สุด ถือเป็นเส้นทางที่ไกลที่สุดจากจุดเริ่มต้นขึ้นไปถึงยอดดอย การเดินเท้าจากหน่วยฯ เค้นหญ้าขัด ระหว่างทางจะมีทั้งพันธุ์ไม้ทั่วไป และพันธุ์ไม้หายากจากระดับที่สูงขึ้นและสูงขึ้น ไปได้ไปตามทางที่ทั้งลื่นและแคบ บางช่วงก็กว้างพอที่จะเดินแบบเกาะกลุ่มกันได้ บางช่วงก็แคบชนิดที่ต้องเดินเรียงเดี่ยวเท่านั้น

2.3) เส้นทางนาเลา ก่อนข้างจะรก สามารถควบคุมเวลาการเดินทางได้แน่นอนเส้นทางเด่นหญ้าขัดและเส้นทางนาเลา ใช้เวลาเดินทางใกล้เคียงกัน คือประมาณ 4-6 ชั่วโมง แล้วแต่สภาพร่างกาย

4.1.5 กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านสันกอเกิด ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

(1) สภาพพื้นที่และบริบทของกลุ่ม

หมู่บ้านสันกอเกิด ตั้งอยู่หมู่ที่ 10 ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่เดินทางจากตัวเมืองเชียงใหม่มุ่งสู่ถนนสายเชียงใหม่-ฮอด ผ่านที่ว่าการอำเภอสันป่าตองประมาณ 10 กิโลเมตร จะถึงสี่แยกทุ่งลิ้นวัว เลี้ยวซ้ายเข้าไปประมาณ 4 กิโลเมตร

ชุมชนบ้านสันกอเกิดอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ข้างเคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านสันโป่ง หมู่ที่ 1 ต.แม่แก้ว อ.สันป่าตอง

ทิศใต้ ติดต่อกับ บ้านใหม่สามหลัง หมู่ที่ 8 ต.บ้านกลาง

อ.สันป่าตอง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ บ้านโรงวัว หมู่ที่ 2 ต.แม่แก้ว อ.สันป่าตอง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ บ้านใหม่สามหลังและบ้านสันห่าว ต.บ้านกลาง

อ.สันป่าตอง

ชุมชนบ้านสันกอเกิดเดิมเป็นส่วนหนึ่งของบ้านสันห่าว หรือเรียกว่า “ปอก” หมู่บ้านมีผู้อาศัยอยู่ไม่มาก จึงมีที่ดินที่มีเจ้าของแต่ไม่มีผู้ทำกิน รกร้างว่างเปล่าเยอะ ต่อมาเมื่อมีครัวเรือนอยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น และมีต้นไม้อายุ 3 ต้นขึ้นบริเวณใกล้ ๆ วัด เรียกกันว่า ดันเกิด ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2519 จึงมีผู้คิดจะแยกการปกครองออกมาจากบ้านสันห่าว หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านกลาง และมีการแยกหมู่บ้านใหม่เป็นหมู่ที่ 10 บ้านสันกอเกิด เพราะมีดอกกอเกิดใหญ่ 3 ต้น ขึ้นอยู่บนสันนาต่อมาได้มีการขยายครอบครัวขึ้นเรื่อย ๆ ตั้งอยู่ในเขตตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ มีนายประเสริฐ อินตะแก้ว เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกซึ่งได้หมดวาระแล้ว และมีนายพลอย จิกยอง เป็นผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน

การจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวบ้านสันกอเกิด เริ่มจากการเห็นถึงผลผลิตในชุมชนที่มีจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นข้าว ลำไย ฯลฯ จึงได้มีการรวมกลุ่มเพื่อทำการเพิ่มรายได้จากการนำผลผลิตมาแปรรูป ต่อมาในปี พ.ศ. 2545 จึงได้เริ่มจัดทำเกี่ยวกับการท่องเที่ยว OTOP หลังจากนั้นก็มีหน่วยงานหรือผู้สนใจเข้ามาดูในกลุ่มเพื่อมาดูแลเรื่องบริหารจัดการ โดยช่วงนั้นมีหน่วยงานที่เข้ามาดูแลคือ อบต. บางส่วนและอีกส่วนหนึ่งก็จะเป็นสหกรณ์จังหวัด

ชุมชนบ้านสันก่อก่อตั้งปัจจุบัน มีนักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติ เนื่องจากเป็นศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนกลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรมีแหล่งวัตถุดิบทางการเกษตรมากมายและมีพื้นที่ ๆ อุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับการเพาะปลูกพืชหลายชนิดโดยเฉพาะการปลูกข้าวและลำไย ซึ่งนับว่าเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ

โดยกลุ่มมีการบริหารจัดการโดยการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ต้องมีการประสานงานร่วมกับคณะกรรมการของกลุ่มก่อนมีการรวมปรึกษาหารือและข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรม ซึ่งมีแบ่งงานกันทำเป็นหมวดภายในหมู่บ้าน และแต่ละหมวดจะทำหน้าที่ดูแลตามที่ได้รับมอบหมายมีการหมุนเวียนกันมาดูแลกลุ่ม

(2) การบริหารจัดการองค์กร

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรบ้านสันก่อก่อตั้งจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2538 โดยมีสมาชิกจำนวน 40 คน ยังไม่ได้ทำกิจกรรมใด ๆ ต่อมาปี พ.ศ. 2540 ได้มีเจ้าหน้าที่เทศกิจจากสำนักงานเกษตรอำเภอสันป่าตองได้มาสอนการแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร ซึ่งได้รับเครื่องหมายรับรองมาตรฐานจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) จำนวน 42 ชนิด หลังจากการก่อตั้งกลุ่มและพัฒนาเรื่อย ๆ นั้น เมื่อกลุ่มมีความมั่นคงมากขึ้นก็เริ่มมีผู้สนใจเข้ามาศึกษาดูงาน การผลิตและดำเนินงานบริหารจัดการของกลุ่มจึงได้มีการจัดตั้ง ศูนย์การเรียนรู้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรขึ้นในปี พ.ศ. 2554 มีสมาชิกทั้งหมด 46 คน โดยสมาชิกกลุ่มได้เลือก นางศรีนวล มะโนปัญญา ขึ้นมาเป็นประธาน

กลุ่มมีการคัดเลือกคณะกรรมการ โดยการโหวตลงคะแนนเสียงจากสมาชิกกลุ่ม ซึ่งคณะกรรมการที่ถูกคัดเลือกประกอบไปด้วย (ปัจจุบันมีสมาชิกกว่า 46 คน)

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
1	นางศรีนวล มะโนปัญญา	ประธานกลุ่มฯ
2	นางจันทร์นวล จิกยอง	รองประธานกลุ่มฯ
3	นางเครือวัน เตชบุตร	รองประธานกลุ่มฯ
4	นางโสภา พุทธวงศ์	เลขานุการกลุ่มฯ
5	นางพัชรี ทาวงศ์	เหรัญญิกกลุ่มฯ
6	นางทัศนีย์ ใจจันทะ	ประชาสัมพันธ์กลุ่มฯ
7	นางสังวาล จิกยอง	กรรมการกลุ่มฯ
8	นางนฤมล ไชยประการ	กรรมการกลุ่มฯ
9	นางรัตนา ใจแดง	กรรมการกลุ่มฯ

(3) การบริการท่องเที่ยว

การดำเนินการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน โดยกลุ่มมีการบริหารจัดการ โดยการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ต้องมีการประสานงานร่วมกับคณะกรรมการของกลุ่มก่อน มีการกำหนดเป้าหมาย แผนงานร่วมกัน มีการร่วมปรึกษาหารือและข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรม ซึ่งมีแบ่งงานกันทำเป็นหมวดภายในหมู่บ้าน และแต่ละหมวดจะทำหน้าที่ดูแลตามที่ได้รับมอบหมาย มีการหมุนเวียนกันมาดูแลกลุ่ม โดยกลุ่มมีการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว สามารถนำมาจัดเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวสามารถเลือกดำเนินกิจกรรมได้ตามความสนใจ โดยเน้นการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเป็นสำคัญ เริ่มจากนักท่องเที่ยวที่ได้เข้ารับการอบรมในการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรจะได้รับความรู้ในเรื่องของวิธีการ ขั้นตอนของกระบวนการผลิต และวิธีบรรจุภัณฑ์ และยังได้ลงมือปฏิบัติเอง รวมทั้งนักท่องเที่ยวสามารถนำความรู้ที่ได้กลับไปฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถให้กับตนเองได้ และนักท่องเที่ยวสามารถมาสัมผัสบรรยากาศธรรมชาติที่ชมสวนลำไย และสามารถชิมลำไยได้

4.1.6 กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

(1) สภาพพื้นที่และบริบทของกลุ่ม

หมู่บ้านแม่กลางหลวง หมู่ที่ 17 ตั้งอยู่ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ถนนสาย 108 เชียงใหม่ - ฮอด อยู่ในบริเวณเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์เลี้ยวแยกเข้าดอยอินทนนท์ (ระยะทางจากเชียงใหม่-แม่กลางหลวงประมาณ 82 กิโลเมตร) พิกัดที่ตั้งหมู่บ้าน X 452100 Y 2049700 โดย

ทิศตะวันออก	ติดกับ บ้านแม่แอบ	หมู่ที่ 6
ทิศตะวันตก	ติดกับ บ้านขุนกลาง	หมู่ที่ 7
ทิศใต้	ติดกับ บ้านแม่ปอน	หมู่ที่ 15
ทิศเหนือ	ติดกับ บ้านผาหมอน	หมู่ที่ 8

ลักษณะภูมิอากาศแบ่งเป็น ฤดู 3 ฤดูใน 1 ปี คือ เดือนมีนาคม-เมษายน เป็นช่วงฤดูร้อน เดือนพฤษภาคม-ตุลาคม เป็นช่วงฤดูฝน และเดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ เป็นช่วงฤดูหนาว

อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยทั้งปีอยู่ที่ 25 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุดอยู่ที่ 5 องศาเซลเซียส พื้นที่อยู่สูงจากระดับน้ำทะเล 1,070 เมตร เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ โดยยึดระเบียบองค์กรเครือข่ายลุ่มน้ำแม่กลาง ทำนาปีละครั้งเดียว

ประชาชนของหมู่บ้านแม่กลางหลวง เป็นชนเผ่าปกาเกญอ หรือ คานยอ (Kanyaw) อันหมายถึง ผู้มีความสมถะและเรียบง่ายบ้านแม่กลางหลวง มีจำนวน 73 หลังคาเรือน 100 ครอบครัวประชากรทั้งหมด 310 คนแยกเป็นชาย 160 คน หญิง 150 คน การประกอบอาชีพของประชากร ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักด้านเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนาทำไร่ทำสวนค้าขาย และเลี้ยงสัตว์ อาชีพเสริม ทำสวนปลูกดอกไม้กาแฟรับจ้างและเป็นไกด์ท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน

มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชน ดังนี้

(1.1) แหล่งธรรมชาติที่สวยงาม

1) น้ำตกผาดอกเลี้ยว

เป็นน้ำตกขนาดใหญ่และงดงามอยู่ภายใน เขตอุทยานแห่งชาติอินทนนท์ น้ำตกแห่งนี้เคยมีชื่อเสียงมากหลังจากที่ภาพยนตร์เรื่อง รักจัง น้ำตกผาดอกเลี้ยวมีทั้งหมด 10 ชั้น โดยชั้นที่ชมได้สะดวกคือ ชั้นที่ 6-10 จุดเด่นที่นักท่องเที่ยวทุกคนต้องไปเยือนคือน้ำตกผาดอกเลี้ยว ชั้นที่ 7 เพราะสายน้ำจากน้ำตกชั้นบน ไหลตกลงมากระทบน้ำตก ชั้นล่าง เป็นสายสีขาว ฟู่ฟ่อง งดงามเกินบรรยาย อีกทั้งยังมีสะพานไม้สำหรับเดินข้ามลำธาร ที่ช่วยทำให้ความสวยงามของน้ำตกผาดอกเลี้ยวน่ามองเข้าไปอีก ส่วนที่มาของชื่อน้ำตกผาดอกเลี้ยวนี้มาจากชื่อ ต้นเลี้ยวซึ่งเป็นไม้เด่นบริเวณน้ำตกนั่นเอง

2) นาขั้นบันได

โดยช่วงที่เหมาะสมจะไปชมนาขั้นบันไดมีสองช่วง คือ เดือนกันยายน-กลางตุลาคม ซึ่งเป็นช่วงหน้าฝน เพราะนาข้าวจะเริ่มเขียวจีชุ่มฉ่ำ ส่วนปลายเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน จะเป็นช่วงที่นาข้าวออกรวงเป็นสีทองเต็มท้องทุ่งสวยงามมาก

3) คอยหัวเสือ

เป็นยอดที่สูงเป็นอันดับที่ 4 ของอินทนนท์ มีความสูงถึง 1,881 เมตรจากระดับน้ำทะเล สภาพป่าบริเวณนี้จะเป็นป่าสนสลับป่าดิบเขา และจะพบกุหลาบพันปีสามสีฤดูกระดัง ในช่วงเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน วานมียิบซึ่งเป็นพืชล้มลุก นอกจากสภาพป่าที่สมบูรณ์ยังสามารถมองเห็นวิวทิวทัศน์ที่มองเห็นได้เกือบ 360 องศา เนื่องจากสภาพค่อนข้างโล่งแต่ต้องระมัดระวังพื้นที่ที่จะค่อนข้างลาดชัน จากจุดชมวิวดูสามารถมองเห็นด้านล่างซึ่งเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยงทางแม่แจ่มและยอดเทือกเขาตอยอินทนนท์ ทางซ้ายเป็นอำเภอมองทองสำหรับยอดหัวเสือจะมีจุดชมวิวยุ่หลายแห่งจุดแรกจะสามารถมองเห็นยอดหัวเสือในส่วนที่เรียกว่ามูกเสือ จุดชมวิวดูตรงมูกเสือเป็นลานสนามหญ้าและมีก้อนหินขนาดใหญ่เป็นที่นั่งพักไว้อย่างดี และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ในทริปของหมู่บ้านแม่กลางหลวงซึ่งเป็นเส้นทางที่ไว้ให้นักท่องเที่ยว

เดินป่าศึกษาระบบนิเวศน์ทางธรรมชาติ โดยจะมีไกด์ท้องถิ่นเป็นผู้นำทาง และบรรยายไปจนสุดเส้นทาง

(1.2) ภูมิปัญญาชาวบ้าน

- 1) ความรู้ด้านสมุนไพรในการรักษาโรค
- 2) ความรู้ในการทอผ้าและสร้างลายผ้าเพื่อตัดเย็บเป็นเครื่องนุ่งห่ม
- 3) ความรู้ด้านการจักสานภาชนะจากไม้ไผ่
- 4) ภูมิปัญญาด้านการหมักเหล้าจากข้าวและผลผลิตทางการเกษตรเพื่อใช้ประกอบพิธีของชุมชน

- 5) ความรู้เรื่องนกประจำถิ่นและนกอพยพ
- 6) ความรู้เกี่ยวกับเส้นทางเดินป่าและการใช้ชีวิตในป่า

(1.3) งานประเพณีพื้นบ้าน งานบุญ งานพิธีกรรม

- 1) พิธีผูกข้อมือปีใหม่
- 2) พิธีเลี้ยงผีฝ่าย
- 3) พิธีเลี้ยงผีโด่งผินา
- 4) พิธีเรียกขวัญควาย
- 5) พิธีผูกข้อมือออกพรรษา
- 6) ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าวและทำบุญเลี้ยงขวัญข้าว

(2) การบริหารจัดการองค์กร

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง	หน้าที่
1	นายก่อชิ เพชรไพรพนาวัลย์	ประธาน	ควบคุมดูแลศูนย์การท่องเที่ยว
2	นายโกโย พงษ์เจริญโชติ	รองประธาน	ควบคุมดูแลศูนย์การท่องเที่ยว
3	นายดวงจันทร์ เมฆวิชชวงศ์	เลขานุการ	จัดบันทึกรายการต่างๆ
4	นายพงษ์ทุ เชื้อสุจริตไพบูรณ์	เหรัญญิก	ควบคุมดูแลการเงิน และบัญชี
5	นายพงษ์ศักดิ์ วนาลัยเนศวน์	คณะกรรมการ	ผู้ดูแลศูนย์
6	นายธีระ เจริญส่งเสริม	คณะกรรมการ	ดำเนินงานทั่วไป
7	นายสมศักดิ์ กิริภูมิทอง	คณะกรรมการ	ดำเนินงานทั่วไป
8	นายกรฤทธิ์ กุเจไต้ะ	คณะกรรมการ	ดำเนินงานทั่วไป
9	นายอนุสรณ์ บรรพตศิริไพร	คณะกรรมการ	ดำเนินงานทั่วไป

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง	หน้าที่
10	นายจ่อลำดา สาธาดำรง	คณะกรรมการ	ดำเนินงานทั่วไป
11	นายโยแส กิจจรูญชัย	คณะกรรมการ	ดำเนินงานทั่วไป
12	นายคะคู่ย พนาไพรศิลป์	คณะกรรมการ	ดำเนินงานทั่วไป
13	นายคำจัน หารรพนาไพร	คณะกรรมการ	ดำเนินงานทั่วไป
14	นายกมล ไพธแดนสว่าง	คณะกรรมการ	ดำเนินงานทั่วไป

(3) การบริการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวของหมู่บ้านแม่กลางหลวงปัจจุบันยังคงมีนักท่องเที่ยวเข้ามาอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยว คณะครอบครัว คณะทัวร์ หรือมาส่วนตัว ยังมาเที่ยวกันทุกช่วงฤดู นักท่องเที่ยวส่วนมาก เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ขอความสวยงามทางธรรมชาติ รองลงมาเป็นกลุ่มผู้ที่เข้ามาศึกษาการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ และกลุ่มนักท่องเที่ยวคนไทยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มไหนก็สร้างรายได้ให้กับชุมชนได้พอสมควร ทำให้ชุมชนมีเงินทุนหมุนเวียนได้อย่างต่อเนื่อง ช่วงฤดูกาลที่นักท่องเที่ยวชอบเข้ามาแวะเวียนจะเป็นช่วงฤดูหนาว จะเป็นช่วง High Season โดยจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาจองที่พักโฮมสเตย์แบบไม่ขาดสาย เป็นช่วงที่ผืนป่ามีระบบนิเวศที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่สุด เหมาะแก่การเข้ามาเดินป่าศึกษาพืชพันธุ์ ธรรมชาติ และมาสัมผัสบรรยากาศที่เย็นสบาย ในช่วงฤดูฝนเป็นช่วงที่มีการเพาะปลูกข้าว ที่เรียกว่า นาขั้นบันได และการเพาะปลูกพืชพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับ และพืชผักรวมถึงไร่กาแฟของหมู่บ้าน การพักโฮมสเตย์ที่ได้บรรยากาศแบบพื้นบ้าน ได้เห็นถึงวิถีชีวิตชาวบ้านแบบเป็นกันเอง มีทั้งอาหารพื้นบ้าน การแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้าน และเรียนรู้ศาสนาและพิธีกรรมต่างๆ ของชาวบ้าน ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่เรียกว่า “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านแม่กลางหลวง”

การดำเนินการของหมู่บ้านแม่กลางหลวงเน้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ วัฒนธรรมและเชิงนิเวศทางธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะบ่งบอกถึงความเป็นคนเผ่าปกากะญอ โดยนักท่องเที่ยวเข้าพักกับชาวบ้านสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ราบรื่น แสดงถึงวัฒนธรรมที่ดีงาม การจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมประจำเผ่า การดำเนินชีวิตของชนเผ่าแบบหาเลี้ยงชีพด้วยตนเอง มีการเพาะปลูกพืช นาขั้นบันได ตามวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่สื่อให้เห็นความเป็นอยู่ที่สงบสุขของชุมชน ส่วนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวเน้นทางธรรมชาติ บ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่า เช่น น้ำตก พืชพันธุ์ไม้สมุนไพร การศึกษาถึงชนิดพันธุ์ไม้นานาชนิด

การท่องเที่ยวของหมู่บ้านแม่กลางหลวงเน้นสร้างความร่วมมือของ
ประชาชนในหมู่บ้าน และที่สำคัญชุมชนมีผู้นำที่เข้มแข็งสามารถที่จะผลักดันให้ชุมชนพัฒนา
ก้าวไปข้างหน้าได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ประชาชนเชื่อมั่นและเต็มใจให้ความร่วมมือกันที่จะผลักดัน
ให้ชุมชนตนเองก้าวไปข้างหน้า เป็นทุนทางสังคมที่มีความพร้อมอย่างสมบูรณ์ เมื่อนักท่องเที่ยว
เข้ามาในหมู่บ้านทำให้ประชาชนมีการกระตุ้นตนเองอยู่ตลอดเวลา ทุกคนคิดเสมอว่าการเข้ามา
ของนักท่องเที่ยวทำให้เกิดรายได้ ที่สำคัญเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่าง
นักท่องเที่ยวกับชาวบ้าน การจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านชาวบ้านยังขาดความรู้ความสามารถใน
การจัดการ ชาวบ้านยังต้องแสวงหาการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาทำให้เกิดไค้
ชุมชน จึงเกิดมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งด้านภาษา ทำให้ไค้ในชุมชนแสวงหาความรู้การเป็น
ไค้ และด้านภาษาต่างประเทศมากขึ้น

การท่องเที่ยวชุมชนมีการดำเนินไปโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยจะมี
แกนนำหรือหัวหน้าการท่องเที่ยวเป็นผู้กำกับดูแล มีการจัดตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบไปตามความ
ถนัดและความสามารถของบุคคล ประกอบไปด้วย ประธานการท่องเที่ยว รองประธานการ
ท่องเที่ยว เภรัญญิก ผู้ดูแลโฮมสเตย์ ใกล้เคียงถิ่น และคณะกรรมการหมู่บ้าน แต่การดำเนินงานของ
คณะกรรมการต่าง ๆ ยังไม่เป็นระบบขาดการเรียนรู้และการจัดการทางด้านการท่องเที่ยวที่ดี
ปัญหาส่วนใหญ่ที่พบคือไม่มีการจัดบันทึกข้อมูลของนักท่องเที่ยวอย่างชัดเจน ไม่มีการออก
กฎระเบียบหรือข้อบังคับกลุ่มอย่างชัดเจน คณะกรรมการจึงต้องศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมและเพิ่มขีด
ความสามารถให้มีความก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอ โดยต้องจัดระเบียบจัดตำแหน่งความรับผิดชอบ
ให้อย่างชัดเจน

การท่องเที่ยวสมัครสมาชิก คือ การเดินป่า เป็นการดำเนินการที่ไกด์ท้องถิ่นเป็นผู้นำนักท่องเที่ยวเดินศึกษาเส้นทาง การเดินป่ามีอยู่ 2 เส้นทางคือ การเดินป่าขึ้นดอยหัวเสือและการเดินป่าสัมผัสสัตว์ป่าดอยผาแดง การเดินป่าแต่ละครั้งจะต้องมีไกด์ท้องถิ่นนำพาไปเสมอ โดยทางคณะทัวร์เป็นผู้ติดต่อประสานงานมายังผู้ควบคุมไกด์ท้องถิ่น ว่านักท่องเที่ยวต้องการเดินป่าเส้นทางไหน ผู้ควบคุมไกด์ท้องถิ่นเป็นผู้ดูแลและควบคุม โดยจัดการสลับไกด์ท้องถิ่นให้ครบทุกคน ไกด์ท้องถิ่นมีทั้งหมด 35 คน รายได้จากการนำเที่ยวจะหักเข้าส่วนกลางไว้ส่วนหนึ่งที่เหลือก็เป็นค่าตอบแทนของไกด์ท้องถิ่น

การให้บริการที่พักโฮมสเตย์ โดยผู้ดูแลโฮมสเตย์เป็นผู้จัดสรรนักท่องเที่ยว เข้าพักจะมีการจัดลำดับบ้านพักสำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่พักโฮมสเตย์มีอยู่ 2 กลุ่ม คือกลุ่มแรกที่ชอบวิถีชีวิตเรียบง่ายก็จะไปพักกับเจ้าของบ้าน การกิน การอยู่ การนอนก็จะอยู่กับเจ้าของบ้านตั้งแต่วันแรกจนถึงวันสุดท้าย โดยบ้านโฮมสเตย์ของชาวบ้านมีทั้งหมด 26 หลัง บ้านแต่ละหลังที่เป็นโฮมสเตย์จะเป็นที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวได้ต้องผ่านมาตรฐาน Home Stay รับรองโดยสำนักงานพัฒนาท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

กิจกรรมการท่องเที่ยว มีรายละเอียดดังนี้

(3.1) ศึกษาวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตชาวบ้านในชุมชนลุ่มน้ำกลาง ยังคงดำเนินไปในแนวทางดั้งเดิม ตามความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมชนเผ่าที่สืบทอดต่อกัน ในแนวทางที่พึ่งพาธรรมชาติ และเอื้ออาทรต่อกันในพื้นที่ที่น้อม นอกจากนั้นภูมิปัญญาที่มีมาแต่เดิมก็ได้รับการถ่ายทอดสู่ชนในรุ่นปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นงานฝีมือ ความรู้เรื่องสมุนไพร การเกษตร เป็นต้น

(3.2) การเดินป่า น้ำตกผาดอกเสี้ยวและชมการทำนาขั้นบันไดและการปลูกพืชเมืองหนาว การเดินป่า น้ำตกผาดอกเสี้ยวมีระยะทางการเดินประมาณ 4 กิโลเมตร ระยะเวลาการเดินประมาณ 2 ชั่วโมง จะมีการเดินตั้งแต่ข้างบนลงมาข้างล่าง หรือข้างล่างขึ้นข้างบนก็ได้ แล้วแต่นักท่องเที่ยวจะเลือกการเดินแบบไหน โดยการเดินข้างบนลงข้างล่าง บริษัททัวร์จะนำรถที่พานักท่องเที่ยวมาหมู่บ้านจะไปส่งที่ต้นทางการเดินป่าข้างบนมีระยะทางห่างจากหมู่บ้านประมาณ 4 กิโลเมตร การเดินป่าจะศึกษาธรรมชาติระหว่างทาง ศึกษาต้นไม้ที่หายาก ระหว่างทางจะผ่านน้ำตกผาดอกเสี้ยวหรือที่เรียกกันว่า “น้ำตกรักจัง” ปลายทางจะมีการเพาะปลูกข้าวหรือที่เรียกว่า “นาขั้นบันได” ชาวบ้านปลูกข้าวพันธุ์ท้องถิ่นด้วยการปักดำ กิจกรรมการทำนาจะอยู่ระหว่างเดือนมิถุนายน – เดือนพฤศจิกายน นักท่องเที่ยวสามารถร่วมกิจกรรมการทำนาในทุกขั้นตอนการปลูก หรือเลือกนั่งชมภาพความสามัคคีของชาวบ้าน หรือเลือกสูดกลิ่นไอความหอมของกล้าข้าว-ต้นข้าว-รวงข้าว และนอกจากการปลูกข้าวแล้วนักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสการปลูกพืชผักเมืองหนาวหลังฤดูการเก็บเกี่ยว เปิดให้เข้าชมและเก็บเกี่ยวผลผลิตด้วยตัวเอง เช่น การปลูกสตอร์เบอร์รี่ ชูโกนี่ เบอร์รี่ และลิ้นี่ เป็นต้นเมื่อสิ้นสุดการเดินป่า จะมาแวะดื่มกาแฟสด กาแฟสดของชาวบ้านให้ทดลองดื่มฟรี เมื่อนักท่องเที่ยวพอใจสามารถซื้อกลับบ้านได้ด้วย

(3.3) เดินป่าศึกษาระบบนิเวศ-ธรรมชาติ-ดูนก เรียนรู้ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบกับการจัดการตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษาลักษณะพืชพรรณที่อุดมสมบูรณ์แบบป่าฝนเขตร้อน นอกจากการเดินป่าศึกษาธรรมชาติแล้วยังมีการเดินป่าดูนก ทั้งประจำ

ถิ่นและนกอพยพ เส้นทางที่ได้รับความนิยม ได้แก่ เส้นทางเดินป่าดอยหัวเสือ เส้นทางดุนกห้วย น้ำจุ่น

(3.4) ดินป่าขึ้นดอยหัวเสือ ดอยหัวเสือเป็นจุดชมวิวของกิจกรรมการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว รวมทั้งมีพื้นที่สำหรับการกางเต็นท์ค้างคืน โดยใช้ระยะเวลาในการเดิน 4-5 ชั่วโมง ระยะทาง 7-9 กิโลเมตร สามารถร่วมกิจกรรมเดินป่าไปสู่ดอยหัวเสือได้ในทุกฤดู

4.2 บริบทของวิสาหกิจชุมชนกับการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่

วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจการของชุมชนที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้าและการให้บริการของชุมชนในการที่จะทำให้ชุมชนมีรายได้และสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยดำเนินการในลักษณะของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้สมาชิกในชุมชนร่วมกันบริหารจัดการและเป็นเจ้าของกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนร่วมกัน

จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็นจังหวัดใหญ่เป็นอันดับ 2 ของประเทศไทยและมีชื่อเสียงในฐานะเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศจึงได้พยายามผลักดันให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้และสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยผ่านการทำธุรกิจชุมชนอาศัยองค์ประกอบพื้นฐานหลักที่สำคัญคือ องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญคือ งานหัตถกรรม ผสมกับลักษณะทางธรรมชาติและอุปนิสัยพื้นฐานเดิมของคนเชียงใหม่หรือคนพื้นเมืองที่มีจิตใจอ่อนโยน มีมิตรไมตรีกับผู้คนรอบข้างได้หล่อหลอมและถ่ายทอดออกมาในลักษณะของการทำธุรกิจเกี่ยวกับการให้บริการที่สร้างความประทับใจให้กับลูกค้าและเป็นที่กล่าวขวัญกันอย่างกว้างขวางไปทั่วโลกอุปการการที่จังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองที่มีนักท่องเที่ยวมาเยือนเป็นจำนวนมากในแต่ละปีจึงทำให้การดำเนินธุรกิจชุมชนในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนได้รับความนิยมสนใจจากชุมชนและมีการทำธุรกิจประเภทนี้เกิดขึ้นภายในชุมชนเป็นจำนวนมากและการทำธุรกิจประเภทนี้นอกจากจะทำรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นแล้วยังเป็นสิ่งที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมจังหวัดเชียงใหม่และทำให้จังหวัดเชียงใหม่กลายเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญของไทย จากการศึกษาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์ของท้องถิ่นกรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปเป็นบริบทของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกับการท่องเที่ยวจังหวัดได้ดังนี้

4.2.1 วิสาหกิจชุมชนกับการสืบทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว

วิสาหกิจชุมชนของ จังหวัดเชียงใหม่มีลักษณะเป็นการที่สืบทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นถือว่าเป็นงานที่สร้างชื่อเสียงให้กับ จังหวัดเชียงใหม่ และเป็นจุดสนใจที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมและซื้อสินค้าเหล่านี้จนสามารถทำรายได้ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใน

จังหวัดเชียงใหม่เป็นจำนวนมาก โดยวิสาหกิจชุมชนกับการสืบทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่สำคัญ ได้แก่ การแกะสลัก การทอผ้า ปศุกรรม เช่น การปั้น ซึ่งเป็นงานที่ต้องอาศัยแรงงานที่มีทักษะ และฝีมือซึ่งมีความเชี่ยวชาญและชำนาญ ผสมกับภูมิปัญญาของท้องถิ่น เพื่อที่จะทำให้งานที่มีความละเอียดและประณีตและมีความสวยงาม จึงสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในชุมชนเพื่อซื้อผลิตภัณฑ์ดังกล่าว เช่น อัญมณี คนโท สืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานจากรุ่นสู่รุ่น จนทำให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไปที่จะเข้ามาเที่ยวชมและซื้อสินค้าเหล่านี้ในชุมชนจนทำให้มีการจัดงานเทศกาลการท่องเที่ยวประจำปีเกิดขึ้น

4.2.2 วิสาหกิจชุมชนกับการเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท

วิสาหกิจชุมชนกับการท่องเที่ยวในลักษณะนี้เป็นตัวอย่างของวิสาหกิจชุมชนที่พบมากในพื้นที่การท่องเที่ยวของ จังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะบริเวณเขตพื้นที่ในชนบท กล่าวคือ หากเป็นพื้นที่ในชนบทที่อยู่ใกล้กับภูเขา แม่น้ำ ลำธาร ที่มีการประกอบวิสาหกิจชุมชนมักเกี่ยวข้องกับการล่องแพ ขี่ช้าง การล่องแก่ง ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสและเยี่ยมชมวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยผ่านกิจกรรมที่มีความสนุกและท้าทายซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ที่เป็นภูเขาสูง และแม่น้ำที่เป็นเกาะแก่งตลอดจนได้มีโอกาสชมทิวทัศน์จากธรรมชาติที่เป็นภูเขา ชมการประกอบอาชีพของคนในชุมชน นอกเหนือจากการชมวิถีชีวิตของคนในชนบทดังกล่าวข้างต้น ยังมีวิสาหกิจชุมชนกับการเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบทที่นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสกับชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนโดยการพักกับชาวบ้านแบบ โฮมสเตย์ซึ่งการท่องเที่ยวลักษณะนี้ปัจจุบันเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวใน จังหวัดเชียงใหม่เป็นจำนวนมาก โดยได้เรียนรู้เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ในการประกอบอาชีพ การประกอบอาหาร การทำอาหาร การแต่งกาย ซึ่งเป็นที่นิยมและเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวในการเข้ามาสัมผัสกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ดังกล่าว

4.3 ศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกับการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนกับการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ โดยการทำ Focus Group กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของจังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญทางด้านวิสาหกิจชุมชน และการท่องเที่ยว สามารถวิเคราะห์ ศักยภาพวิสาหกิจชุมชนกับการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ อาศัยเทคนิคการวิเคราะห์ SWOT เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพทางด้านการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชน และความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนที่มีผลต่อศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน สรุปสาระสำคัญประกอบด้วย การบริหารจัดการด้านการผลิต การบริหารจัดการด้านการตลาด การบริหารจัดการด้านการเงิน การบริหารจัดการด้านองค์กร ดังนี้

4.3.1 ศักยภาพด้านการบริหารจัดการการผลิต

วิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่ มีจุดแข็ง คือ สินค้าหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวของวิสาหกิจชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะด้าน โดยอาศัยภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่มีการสืบทอดกันมา ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาเรียนรู้ และมาใช้บริการได้ อีกทั้งสมาชิกของกลุ่มมีความสามารถในการผลิตสินค้า หรือการให้บริการที่มีความต่อเนื่องและสม่ำเสมอจึงเป็นสิ่งที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมและซื้อสินค้าได้ตลอดเวลา ส่วนจุดอ่อนนั้นพบว่าชุมชนยังขาดการจัดโปรแกรมที่จะจูงใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชุมชน กล่าวคือ ยังไม่สามารถเชื่อมโยงสินค้าและบริการเข้ากับการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เข้ามาในชุมชนเพื่อซื้อสินค้าหรือบริการเท่านั้น แต่ไม่มีความสนใจที่จะเข้ามาเที่ยวในชุมชน อีกทั้งยังขาดการวางแผนการผลิตสินค้า หรือการให้บริการ ทำให้บางครั้งนักท่องเที่ยวเข้ามาซื้อสินค้าหรือบริการ แต่ไม่สามารถจำหน่ายสินค้าหรือบริการได้ เพราะ สินค้ามีปริมาณที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับอุปสรรคที่เกิดจากวิสาหกิจบางประเภทต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ลำธาร ป่าไม้ เป็นปัจจัยพื้นฐานในการบริหารจัดการ แต่เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติบางครั้งมีความขาดแคลน ส่งผลกระทบต่อวิสาหกิจชุมชนทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถเข้ามาใช้บริการได้ ด้วยเหตุนี้การท่องเที่ยวโดยวิสาหกิจชุมชนมักจะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรหรือภาครัฐเป็นอย่างดี ในการส่งเสริมการผลิต การให้บริการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นโอกาสของกลุ่มในการพัฒนาต่อไปในอนาคต

4.3.2 ศักยภาพด้านการบริหารจัดการองค์กร

วิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่ มีจุดแข็ง คือ มีการจัดรูปแบบโครงสร้างและกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการกลุ่มที่มีที่มาจากความพร้อม อีกทั้งการได้มาซึ่งคณะกรรมการของกลุ่มใช้หลักการคัดเลือกจากประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ส่วนจุดอ่อนพบว่าแม้ว่าจะมีการแบ่งหน้าที่ของคณะกรรมการกลุ่มในทางปฏิบัติ ประธานกลุ่มจะเป็นผู้รับผิดชอบและจึงทำงานเกือบทุกอย่างของกลุ่ม ทำให้สมาชิกของกลุ่มขาดทักษะในการปฏิบัติงาน หรือแม้แต่คณะกรรมการของกลุ่มขาดผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการทำให้ข้อมูลเกี่ยวกับ อัตลักษณ์ของสินค้าหรือการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวขาดความรู้ในการสำรวจความต้องการ และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการซื้อสินค้าหรือให้บริการ และขาดการติดตามการดำเนินงานด้านการให้บริการด้านข้อมูลสินค้าและบริการแก่นักท่องเที่ยว แต่ปัจจุบันกลุ่มที่ได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ ในการสนับสนุนและให้โอกาสแสดงสินค้า ตามกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่ภาครัฐจัดขึ้น ทั้งหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาช่วยทำการประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการ คือเป็นโอกาสของกลุ่มต่อการพัฒนาเป็นอย่างมาก

4.3.3 ศักยภาพการบริหารจัดการด้านการตลาด

วิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ากลุ่มมีจุดอ่อนค่อนข้างมากกล่าวคือ กลุ่มขาดความรู้และทักษะในการวางแผนการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาซื้อสินค้าและใช้บริการในชุมชน รวมถึงขาดความรู้ทางด้านภาษาในการนำเสนอสินค้าและบริการให้นักท่องเที่ยวขาดความรู้และความสามารถในการประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการ ต้องผ่านคนกลางหรือเอเจนภายนอกชุมชนทำให้ชุมชน เสียโอกาสและรายได้ให้แก่บุคคลอื่นที่อยู่ภายนอกชุมชน หรือแม้แต่ขาดความรู้และทักษะในด้านการทำธุรกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง แต่ปัจจุบันกลุ่มก็ได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐบาล ในการเป็นตัวกลางที่ประสานงานประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยว ให้มาท่องเที่ยวเกิดการซื้อสินค้าและบริการภายในชุมชน ถือเป็นโอกาสอีกทางหนึ่งของกลุ่มที่จะพัฒนาต่อไป

4.3.4 ศักยภาพความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกับการท่องเที่ยว

ด้วยพบว่าวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าจุดอ่อนที่สำคัญ คือ วิสาหกิจชุมชนยังขาดความรู้และวิธีการในการเชื่อมโยงสินค้าและบริการให้เข้ากับการท่องเที่ยว หรือแม้แต่สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนยังขาดความร่วมมือในการที่จะขับเคลื่อน และผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ ในส่วนของผู้นำยังขาดความมุ่งมั่นและตั้งใจในการทำงาน เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อให้เกิดความเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน และชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่น

4.3.5 ศักยภาพทางด้านการบริหารจัดการด้านการเงินและบัญชี

ศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามีจุดอ่อนที่สำคัญคือ กลุ่มขาดความรู้และทักษะในการทำบัญชีรายรับรายจ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงขาดความรู้ทางด้านการคิดวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนด้านการท่องเที่ยว

จากบริบทและศักยภาพของกลุ่มที่วิเคราะห์ได้เห็นได้ว่า ด้วยศักยภาพของกลุ่มการท่องเที่ยวที่เป็นอยู่หากจะพัฒนาต่อไปให้เกิดความยั่งยืนแล้ว กลุ่มท่องเที่ยวต้องแก้ไขจุดอ่อนและพัฒนากลุ่มตามจุดแข็งและโอกาสที่ทั้งภาครัฐและเอกชนได้ให้การสนับสนุน โดยเฉพาะความรู้ในการประกอบธุรกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยว ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบการบริหารด้านการเงินและบัญชี ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงได้ทำการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน รวมถึงการเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการด้านการเงินและบัญชีของกลุ่มท่องเที่ยวให้เกิดการดำเนินงานได้อย่างยั่งยืน หากกลุ่มทราบข้อมูลที่แท้จริงของตนเอง ก็จะสามารถวางแผนธุรกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวของกลุ่มได้ในอนาคต มีรายละเอียดของผลการวิจัยแสดงไว้ในบทต่อไป